

YARGI REFORMU STRATEJİSİ

YARGI REFORMU STRATEJİSİ

Mayıs 2019

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AYM	Anayasa Mahkemesi
CEPEJ	The European Commission for the Efficiency of Justice (Avrupa Konseyi Adaletin Etkinliği Komisyonu)
EJN	European Judicial Network (Avrupa Yargı Ağı)
EUROJUST	The European Union's Judicial Cooperation Unit (Avrupa Birliği Adli İş Birliği Birimi)
e-DEVLET	Vatandaşlara devlet tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamda sunulması
CMK	5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
HMK	6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
HSK	Hâkimler ve Savcılar Kurulu
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı)
ÖSYM	Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi
SEGBİS	Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNICEF	United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
Hak ve Özgürlüklere İlişkin Temel Perspektif	7
Avrupa Birliği Perspektifi	9
Adalet Sisteminin İşleyişine İlişkin Temel Perspektif	10
İkinci YRS Döneminde Kaydedilen Gelişmeler	12
Hazırlık Süreci.....	17
Kapsam	18
İzleme ve Değerlendirme Sistemi	18
İLKE VE DEĐERLER	20
AMAÇ VE HEDEFLER	22
Amaç-1 Hak ve Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesi.....	24
Amaç-2 Yargı Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Şeffaflılığının Geliştirilmesi.....	30
Amaç-3 İnsan Kaynaklarının Nitelik ve Niceliğinin Artırılması.....	38
Amaç-4 Performans ve Verimliliğin Artırılması.....	46
Amaç-5 Savunma Hakkının Etkin Kullanımının Sağlanması	58
Amaç-6 Adalete Erişimin Kolaylaştırılması ve Hizmetlerden Memnuniyetin Artırılması.....	64
Amaç-7 Ceza Adaleti Sisteminin Etkinliğinin Artırılması	73
Amaç-8 Hukuk Yargılaması ile İdari Yargılamanın Sadeleştirilmesi ve Etkinliğinin Artırılması	83
Amaç-9 Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin Yaygınlaştırılması.....	90
EK	95

Giriş

1. Adalet sistemimizde reform arayışları yeni değildir. Zaman içinde kısmi ya da kapsamlı reform çalışmaları yapılmıştır. Yargı Reformu Stratejisi'nin ilk kez hazırlandığı 2009 yılından itibaren ise plana dayalı reform dönemine geçilmiştir. Bu dönemin ikinci reform belgesi 2015 yılında hazırlanmıştır.

2. Kaydedilen önemli gelişmelere rağmen sistemin rasyonel çalışmasına odaklı reform ihtiyacı aktüalitesini korumaktadır. Yeni Strateji Belgesi, bu ihtiyaç temelinde güncellenerek hazırlanmıştır. Belge, önceki çalışmaları tamamlayan, takip etmesi umulan çalışmalara ise zemin hazırlayan bir adım olarak anlaşılmalıdır.

3. Şimdiye kadar yürütülen çalışmalarla; hukuk devletinin güçlendirilmesi, hak ve özgürlüklerin korunup geliştirilmesi, etkin ve hızlı işleyen bir adalet sisteminin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu Belge de aynı amaç çerçevesinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçların gözetilmesi suretiyle hazırlanmıştır.

4. Adalet sisteminde reform ihtiyacı, temel olarak toplumsal taleplere dayanmaktadır. Bu taleplerin karşılanabilmesine ve sistemin ideal işleyişine yönelik reform ise zamana yayılan, tedrici ve dinamik bir yaklaşımı gerektirmektedir. Şimdiye kadar gerçekleştirilen ve bundan sonra gerçekleştirilecek olan çalışmalar bu ekseninde ele alınmıştır.

5. Reform belgeleri ancak alanı doğrudan ya da dolaylı şekilde etkileyen farklı etkenlerin analizi suretiyle hazırlanabilmektedir. Bu Yargı Reformu Stratejisi'ne ilişkin ihtiyaç tespiti, sistematik ve bütüncül bir bakış açısıyla geniş bir durum analizine dayalı olarak yapılmıştır.

6. Belge'de öne çıkan ana başlıkların; "hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, hak ve özgürlüklerin daha etkin korunup geliştirilmesi, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının güçlendirilmesi, sistemin şeffaflığının artırılması, yargısal süreçlerin basitleştirilmesi, adalete erişimin kolaylaştırılması, savunma hakkının güçlendirilmesi ve makul sürede yargılanma hakkının daha etkin korunması" olarak sıralanması mümkündür.

Hak ve Özgürlüklere İlişkin Temel Perspektif

İnsan haklarının vazgeçilmez bir parçasını oluşturan ifade özgürlüğü, demokrasilerin en önemli koşulu ve unsurudur. Son on altı yıllık süreçte Türkiye’de ifade ve medya özgürlüğünün geliştirilmesine yönelik önemli adımlar atılmış ve başta Anayasa olmak üzere mevzuatta köklü değişiklikler yapılmıştır.

7. Türkiye, bu Strateji Belgesi ile demokrasisini güçlendirmeye, hak ve özgürlükleri geliştirmeye ve genişletmeye güçlü bir şekilde vurgu yapmaktadır.

8. Bu yöndeki politikalar 2002 yılından itibaren Türkiye’nin önceliğini oluşturmuştur. Özgürlüklerin genişletilmesi amacıyla gerçekleştirilen mevzuat değişiklikleri ve yapısal reformlar bu önceliğin bir yansıması olarak anlaşılmalıdır¹.

9. Hak ve özgürlükler alanında mevzuat iyileştirmeleri ne kadar önemli olursa olsun, reformların başarısında belirleyici olan uygulamadır. Türkiye’de bu konuda son on altı yılda önemli bir zihniyet değişikliği yaşanmış, Belge ile bu değişimin devam etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Belge aynı zamanda uygulayıcılara yönelik bir rehber olarak da okunmalıdır.

10. İnsan haklarının vazgeçilmez bir parçasını oluşturan ifade özgürlüğü, de-

demokrasilerin en önemli koşulu ve unsurudur. Son on altı yıllık süreçte ifade ve medya özgürlüğünün geliştirilmesine yönelik önemli adımlar atılmış ve başta Anayasa olmak üzere mevzuatta köklü değişiklikler yapılmıştır. Belge’de, ifade özgürlüğünün güçlendirilmesine ilişkin irade ve bu iradeyi hayata geçirmeye yönelik yeni yaklaşımlar ortaya konulmuştur.

11. Türkiye, “işkence ve kötü muameleyle sıfır tolerans” anlayışını benimsemiştir. Bu anlayış temelinde gerçekleştirilen mevzuat değişikliklerine ilişkin uygulama yakından takip edilmiştir². Geçmişte ileri sürülen sistematik işkence ya da kötü muamele iddiaları artık bulunmamaktadır. Bu alandaki kazanımların korunması iradesine güçlü bir şekilde dikkat çekilmektedir.

12. Tutuklama bir cezalandırma aracı değil, ceza soruşturması ve kovuşturmasının etkinliğinin temini için dü-

¹ Bazı önemli alanlar 1’inci Amaç açıklamalarında yer almaktadır.

² 2002 yılında; işkence, gayriinsani veya haysiyet kırıcı muamele iddiaları nedeni ile AİHM nezdinde Türkiye’nin tazminat ödemeye mahkûm olması hâllerinde sorumlu devlet görevlilerine rücu imkânı getirilmiştir. 2003 yılında; işkence ve kötü muamele suçlarından dolayı verilen cezaların para cezası veya diğer tedbirlere çevrilmesi ve ertelenmesi imkânı ile işkence ve kötü muamele suçlarını işleyen kamu görevlilerinin soruşturulması için mülki amirden izin alınması gerekliliği kaldırılmıştır. 2003 yılında; işkence ve kötü muamele suçlarının soruşturma ve kovuşturmasının acele işlerden sayılması, öncelikle ve ivedilikle ele alınması sağlanmıştır. Bu suçların yargılanmasında, duruşmalara 30 günden fazla ara verilemeyeceği ve davaların adli tatilde de görülmeye devam edileceği düzenlenmiştir. 2005 yılında; işkence ve kötü muamele suçları için öngörülen cezalar artırılmış, işkence gören kişinin ölümü durumunda failin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması düzenlenmiştir. 2011 yılında; İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolüne taraf olunmuştur. 2013 yılında; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda işkence yasağına ilişkin maddelere yer verilmiştir. Bu Kanun’la kişinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemeyeceği, sınır dışı edileceği ve işkence mağduru kişilere yeterli tedavinin sağlanması zorunluluğu düzenlenmiştir. 2013 yılında; işkence suçunda zamanasımı kaldırılmıştır. 2016 yılında; işkence suçuna ilişkin soruşturmayı Cumhuriyet savcısının bizzat ve öncelikle yapacağı, kolluk görevlileri hakkında işkence suçundan açılacak olan davalarda acele işlerden sayılacağı ve bu tür davalarda kanun yolu incelemesinin öncelikli olarak yapılacağı düzenlenmiştir.

zenlenmiş bir koruma tedbiridir. Mevzuata göre tutuklama, istisnai nitelikte olup öncelikli olarak değerlendirilecek husus, adli kontrol tedbirinin³ yeterli olup olmadığıdır. Tutuklulukta geçen sürenin, makul olması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5'inci maddesinde öngörülmuş temel bir ilkedir. Yargı Reformu Stratejisi ile;

- Tutuklamanın istisnai bir tedbir olduğuna,
- Tutuklamanın zorunlu hâllerde ve ölçülü bir tedbir olarak uygulanmasına,
- Tutukluluk süresinin makul olmasına vurgu yapılmaktadır.

Bu kapsamda mevzuatın uygulanmayla birlikte değerlendirileceği ve gerekli değişikliklerin yapılacağı iradesi ortaya konulmaktadır.

13. FETÖ Silahlı Terör Örgütü tarafından gerçekleştirilen ve demokrasiye yönelen 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında ilan edilen olağanüstü hâl uygulaması makul bir süre devam ettirilmiş ve kaldırılmıştır⁴. Aynı süreçte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nden kaynaklanan yükümlüklerimize ilişkin olarak derogasyon bildirimlerinde bulunmuş ve olağanüstü hâl sürecinin bitmesini takiben derogasyon bildirimleri geri çekilmiştir⁵. Olağanüstü hâl süresince alınan bütün

tedbirlerde, başta Anayasa olmak üzere uluslararası yükümlülüklerden kaynaklanan "zorunluluk" ve "orantılılık" kriterlerine hassasiyetle uyulmuştur. Bu süreçte hak ve özgürlüklere ilişkin alınan tedbirler hakkında Avrupa Konseyi düzenli olarak bilgilendirilmiştir. Olağan döneme geçişle birlikte, güvenlik-özgürlük dengesini sağlamaya yönelik adımlar ve yargı hizmetlerinin daha nitelikli sunumuna dair tedbirler Belge'de yer almaktadır.

14. Türkiye, FETÖ, PKK/PYD/YPG ve DEAŞ gibi terör örgütleriyle eş zamanlı mücadele etmektedir. Etkileri Türkiye'nin siyasi sınırlarını aşan teröre karşı yürütülen bu mücadele, bölgesel ve küresel güvenlik ile istikrarın korunması açısından da önem taşımaktadır.

15. Terör; demokratik toplum, özgürlükler ve hukuk devleti gibi müşterek değerlerin başlıca düşmanıdır. Bu nedenle terörle mücadele, en başta bu değerleri koruma mücadelesi olarak anlaşılmalıdır. Türkiye; Yeni Yargı Reformu Stratejisi döneminde de terörle mücadele kararlılığında olacağına ve bu konuda zafiyet göstermeyeceğine işaret etmektedir. Belge, Türkiye'nin terörle etkin ve kararlı mücadelesine katkı sağlayacak politikaları dikkate alarak hazırlanmıştır.

16. Terörle etkin mücadele, güçlü bir mevzuat altyapısını gerektirmektedir. Türkiye,

tecrübe ve ihtiyaçları temelinde oluşturduğu ulusal mevzuatının çağdaş örneklerle ve evrensel ilkelere uygunluğunu koruma hassasiyetini gözetmeye devam edecektir.

17. Terörle mücadelede uluslararası iş birliği, başta Avrupa olmak üzere tüm dünya açısından giderek daha fazla önem arz etmektedir. Bunun önemli bir parçasını da adli iş birliği oluşturmaktadır. Haklarında adli süreç başlatılan suçluların iadesinde yapıcı olmayan yaklaşımlar, teröre karşı uluslararası alanda zafiyetin oluşmasına neden olmaktadır. Türkiye, adli iş birliği konusunda uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerine şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da uyacağına ve aynı yaklaşımı diğer ülkelerden de beklediğine vurgu yapmaktadır.

18. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatları ile Avrupa Birliği'nin insan haklarına ilişkin müktesebatı "Avrupa insan hakları hukuku"nu oluşturmaktadır. Türkiye, bu ortak hukukun bir parçasıdır.

Avrupa Birliği Perspektifi

Türkiye, Birliğe üyeliği stratejik bir hedef olarak görmekte ve katılım sürecine bağlılığını korumaktadır. İlk Yargı Reformu Stratejisi, 2009 yılında 23 üncü Fasil müzakereleri kapsamında gayri resmi açılış kriterlerinden birini karşılamak amacıyla hazırlanmıştır. Hazırlanan belgenin güncellenmesine yönelik çalışmalar ise 2015 yılında tamamlanmıştır. Bu Belge, üçüncü Strateji Belgesidir.

19. Bu Reform Belgesi ile Türkiye, Avrupa Birliği üyelik sürecine verdiği önemin altını çizmektedir. Türkiye, Birliğe üyeliği stratejik bir hedef olarak görmekte ve katılım sürecine bağlılığını korumaktadır.

20. 2005 yılından bu yana sürdürülen müzakere sürecinin canlı tutulması ve bir an önce tamamlanması, Türkiye için olduğu kadar ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel bağlarımızın bulunduğu AB için de önem taşımaktadır. Türkiye'nin üyeliği, AB'nin bölgesel bir güçten küresel bir güce dönüşmesine katkıda bulunacaktır.

21. Türkiye'nin AB ile bütünleşmesi, AB'nin temelinde de yer alan evrensel değerlerin bir yansıması olmakla kalmayıp, uluslararası barış ve istikrarın sağlanması bakımından da tarihî bir dönüm noktası olacaktır. Bu bütünleşme, aynı zamanda kültürel zenginliği sağlayarak farklı anlayışların birlikteliğine ve Avrupa ortak hukukunun birlikte geliştirilmesine vesile olacaktır.

22. Türkiye, Kopenhag Kriterleri doğrultusunda bugüne kadar gerçekleştirdiği reform ve uyum çalışmalarıyla, daha özgürlükçü ve katılımcı demokrasiye ulaşma iradesini ortaya koymuştur. Önümüzdeki süreçte yaşanacak dinamik bir reform süreci de bu iradenin güçlü bir biçimde devam ettiğinin göstergesi olacaktır.

23. AB ile müktesebat uyumunun sağlanması için müzakere süreci 35 fasıl üzerinden devam etmektedir. Bu süreçte "Yargı ve Temel Haklar" başlıklı 23'üncü Fasil ayrı bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda ilk Yargı Reformu Stratejisi, 2009 yılında 23'üncü Fasil müzakereleri kapsamında gayriresmî açılış kriterlerinden birini karşılamak amacıyla hazırlanmıştır⁶. Hazırlanan Belge'nin güncellenmesine yönelik çalışmalar ise 2015 yılında tamamlanmıştır. Bu Belge, üçüncü Strateji Belgesi'dir.

24. Ülkemizin, strateji belgeleriyle somutlaşan reform iradesi, AB katılım süreciyle ilgili siyasi hedeflerin de ötesine geçecek şekilde, sistemin ihtiyaçları ve toplumsal talepler zemininde yükselmektedir.

³ Adli kontrol kurumu 2004 yılında sisteme dâhil edilmiştir. Mevzuatta tutuklamanın azami süreleri, tutuklama kararlarının gerekçeli olması gibi bazı usulî güvenceler düzenlenmiştir.

⁴ 21/07/2016 tarihinde Anayasa'nın 120'nci maddesi uyarınca Olağanüstü Hâl ilan edilmiştir. 19/07/2018 tarihinde OHAL sona erdirilmiştir.

⁵ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15'inci maddesi ile Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 4'üncü maddesi uyarınca 21/07/2016 tarihinde derogasyon bildirimlerinde bulunulmuştur. Derogasyon bildirimlerinin geri çekildiğine dair mektuplar 08/08/2018 tarihinde Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlerine gönderilmiştir.

Adalet Sisteminin İşleyişine İlişkin Temel Perspektif

25. Anayasa'nın Başlangıç bölümünde kuvvetler ayrılığı prensibine ve bunun kuvvetler arasında iş bölümü ve işbirliği anlamına geldiğine işaret edilmiştir. Yasama, yürütme ve yargı erklerinin Anayasa'da çerçevesi çizilen faaliyetlerinin denge ve denetim içerisinde yürütülmesi öngörülmüştür. Kuvvetler ayrılığı ilkesi, her bir erkin işbirliği içerisinde hareketini zorunlu kılmakla birlikte erkler arası dengenin sağlanmasında yargının önemli bir rolü bulunmaktadır. Yargı bağımsızlığı da bu rolün gerçekleştirilmesinde en büyük faktördür. 16/04/2017 tarihinde yapılan halk oylamasıyla kabul edilen anayasa değişikliği⁷, 1982 Anayasasında bugüne kadar yapılan en önemli değişiklik olmuştur. Bu düzenlemeyle, parlamenter hükümet sistemi yerine Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi getirilmiş ve kuvvetler ayrılığı güçlendirilmiştir. Yargı Reformu Stratejisi ile anılan anayasa değişikliği çerçevesinde güçlendirilen kuvvetler ayrılığı prensibinin önemine ve yargının anayasal işlevinin güçlü ve eksiksiz demokrasi açısından hayati nitelikte olduğuna işaret edilmektedir.

26. Demokratik bir toplumda önemli bir yer tutan adil yargılanma hakkı aşağıda belirtilen hak ve ilkeleri kapsamaktadır:

- Mahkemeye erişim hakkı
- Bağımsız ve tarafsız yargı yerinde yargılanma hakkı
- Kanuni hakim güvencesi
- Masumiyet karinesi
- Makul sürede yargılanma hakkı
- Savunma hakkı
- Silahların eşitliği ilkesi
- Çelişmeli yargılanma hakkı
- Gerekçeli karar hakkı
- Kararların icrası hakkı
- Aleni yargılanma ve karar hakkı
- İsnat edilen suçu öğrenme hakkı
- Tanık dinletebilme ve sorgulama hakkı
- Tercümandan yararlanma hakkı

Önemi nedeniyle Belge'nin birçok bölümünde adil yargılanma hakkına atıfta bulunulmuştur. Belge'de yer alan tüm çalışmalar hayata geçirilirken bu hakkın geniş yorumu suretiyle oluşturulacak çerçeve esas olacaktır.

27. “Hukuki dinlenilme hakkı” hak arama özgürlüğünün önemli bir unsurudur. Anayasa'nın 36'ncı maddesi ile bu hak teminat altına alınmıştır. Usul kanunlarında ise bu hakkın uygulanmasında temel kurallar düzenlenmiştir. Bu hak, yargılama ile ilgili bilgi sahibi olunmasını, açıklama ve ispat hakkını, mahkemenin açıklamaları

dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini içerir⁸. Bu Belge'de yer alan birçok faaliyet, bu hakkın yeterince korunmasına ve hayata geçirilmesine hizmet etmek üzere belirlenmiştir. Mahkeme ve savcılıkların karşı karşıya kaldıkları ağır dosya yükü, kimi zaman tarafların yeterince dinlenilememesi sonucunu doğurmaktadır. Belge'nin hazırlık çalışmaları esnasında kamuoyunda da bu yönde dikkate değer oranda bir kanaat olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle Yargı Reformu Stratejisi'nde bu hakkın önemine ve uygulamanın geliştirilmesine olan ihtiyaca işaret edilmektedir.

28. Dünya genelinde yargı sistemleri için en önemli kavramlardan biri “adalet erişiminin kolaylaştırılması” olmuştur. Bunun bir parçasını da adliyelerde yararlanıcıların işlerinin kolaylaştırılması ve yargısal süreçlerde örselenmelerini önleyen uygulamaların geliştirilmesi oluşturmaktadır. Danışma masaları ve ön büro gibi uygulamalar, hizmetlerden memnuniyeti artırmaktadır. Bununla birlikte hizmeti sunanlarla yararlanıcıların kurumsal ve bireysel düzeyde iletişim sorunlarının olduğu ifade edilmektedir. Bu iletişim sorunlarının giderilmesi ancak “insan

odaklı” yaklaşımların benimsenmesi ve buna uygun araçların geliştirilmesiyle mümkün olacaktır. Adalet erişiminin kolaylaştırılması ayrıca mevzuatın sadeleştirilmesini, adli yardım sisteminin güçlendirilmesini, kırılan grupların ihtiyaçlarına duyarlı bir yaklaşımın benimsenmesini ve savunma hakkının güçlendirilmesini de gerektirmektedir. Bunlara ilişkin hedefler ilgili bölümlerde ortaya konulmuştur.

29. Makul sürede yargılanma hakkının temini, yargısal prosedürlerin tüm yönleriyle ele alınmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda yargı sisteminin bütünüyle güçlendirilmesi ve sistemin rasyonel çalışmasına yönelik sadeleştirilmiş süreçlerin oluşturulması önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

30. Kovuşturma öncesi eleme araçlarının güçlendirilmesine ve uyuşmazlıkların alternatif yöntemlerle çözülmesine yönelik hedefler yargısal kaliteye katkı sunacak eğilimler arasında yer almaktadır. Yargısal süreçlerin adaleti sağlayacak şekilde sonuçlanabilmesi, her bir aşamanın amaca uygun olarak tamamlanmasına bağlıdır. Yargılamanın kalitesi iyi yürütülmüş bir savcılık faaliyetine bağlıdır. Benzer şekilde hukuk yargılamalarında ve idari davalarda da yargılama öncesi hazırlık faaliyetlerinin eksiksiz ve doğru şekilde yapılması önemlidir.

31. Günümüzde, “önleyici hukuk” ya da “koruyucu hukuk”, birçok uygulamayı kapsamına alan şemsiye bir kavram olmuştur. Bu kavram altında incelenen alanlar temel olarak uyuşmazlıkların oluşmasını engellemeye ya da kolay çözülmesini sağlamaya odaklanmıştır. Belge'de; özellikle savunma hakkının, avukatlık mesleğinin, adli yardım sisteminin ve noterlik hizmetlerinin güçlendirilmesi ile ilgili bölümlerde konuya ilişkin hedefler ortaya konulmuştur.

32. Yargı sistemi, uyuşmazlıkların derinleştirilmeden ve çoğaltılmadan çözülmesi amacıyla uygun biçimde geliştirilmelidir. Uzun süren soruşturma ve yargılamalar, infaz uygulamalarından kaynaklanan cezasızlık algısı, uyuşmazlıkların derinleştiren temel faktörler olarak öne çıkmaktadır. Belge'nin temel yaklaşımlarından biri de bunun engellenmesidir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin geliştirilmesi buna hizmet eden araçlardan biridir. Şikâyete tabi suçların kapsamının genişletilmesi, kovuşturma öncesi eleme araçlarının güçlendirilmesi, ceza ve hukuk yargılamalarında basitleştirilmiş, hızlı işleyen usullerin geliştirilmesi ve yaptırım sisteminin yeniden ele alınması öne çıkan diğer hususiyetlerdir.

33. Yargı sisteminin işleyişinde ekonomik yaşamın güven içinde sürdürülebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ekonomik refahın sağlanması ve toplumsal tabana yayılmasında

hukuk ve ekonomi birbirini tamamlayan iki ana çalışma alanı olarak öne çıkmaktadır. Sonuçları öngörülebilir, şeffaf, kaliteli ve etkin çalışan bir yargı sistemi de ekonomik faaliyetlerin en önemli güvencesini oluşturmaktadır. Belge'nin temel perspektiflerinden birini de yargı ve ekonomi ilişkisi oluşturmaktadır. Gerek hukuk yargılamaları alanındaki gerekse diğer bölümlerde yer alan öneri ve tedbirler bir bütün olarak ekonomik hayatı olumlu yönde geliştirmeye odaklanmıştır.

34. Yatırım ortamının iyileştirilmesi yönünde önceki Belge döneminde somut adımlar atılmıştır. Bu Belge döneminde de hayata geçirilecek reformlarla, hukukun kolaylaştırıcı imkânlarıyla yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik faaliyetlere devam edilecektir. Yatırım ikliminin korunmasında hızlı ve etkili işleyen yargı sisteminin katkısı büyüktür. Yargı sisteminin bu güvence fonksiyonu gözetilerek yeni belge döneminde, ihtisas mahkemelerinin yaygınlaştırılması ve hâkimlerin uzmanlaşması gibi hedeflerle bu alandaki çalışmalara devam edilecektir.

35. Türk hukuk sistemi, Kıta Avrupası hukuk sistemi içerisinde yer almaktadır. Bu hukuk sistemi ile Anglo-Sakson hukuk sistemi arasında etkileşim giderek artmaktadır. Bu nedenle, başta Avrupa Konseyi'nin ilkeleri, AB müktesebatı ve uygulamaları olmak üzere farklı hukuk sistemlerinden iyi uygulama örnekleri dikkate alınarak hazırlanan Belge'de, dünya genelinde var olan eğilimin izleri görülecektir⁹.

⁷ 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 11/02/2017 tarihli Resmi Gazete'de halk oylamasına sunulmak üzere yayımlanmış ve 16/04/2017 tarihinde yapılan halk oylaması ile kabul edilerek kesin sonuçların Yüksek Seçim Kurulu tarafından 27/04/2017 tarihli ve 30050 [Mükerrer] sayılı Resmi Gazete'de yayımlanması sonucunda yürürlüğe girmiştir.

⁸ Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 27'nci maddesinde yer alan bu ilke diğer yargılamalar için de geçerlidir.

⁹ Bazı örnekler; Hedef 71.a [Cumhuriyet savcılarının takdir yetkileri], Hedef 71.d [cezada pazarlık], Hedef 72.a [kıs süreli hapis cezasına seçeneğe yaptırımların artırılması], Hedef 72.b [kabahate dönüştürme], Hedef 8.1.b [basit yargılama usulleri], Hedef 8.1.g [kolektif menfaatlere yönelik davalar], Hedef 8.2.a [dürüst davranma yükümlülüğü], Hedef 4.8.b [duruşmasız çözülecek uyuşmazlıklar], Hedef 4.8.c [duruşma kayıt sistemi], Hedef 9.1.- 9.2 [ceza ve hukukta alternatif çözüm yöntemleri].

İkinci YRS Döneminde Kaydedilen Gelişmeler

36. İkinci Yargı Reformu Stratejisi'nin uygulanmaya başlandığı 2015 yılından sonra yapılan halk oylamasıyla gerçekleşen Anayasa değişikliği adalet sistemimizde önemli yenilikleri beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda Anayasa'da yer alan ve yargı yetkisinin, Türk Milleti adına "bağımsız" mahkemelerce kullanılacağına dair hüküm, "bağımsız ve tarafsız" mahkemeler şeklinde değiştirilmiştir. Yine aynı değişiklikte Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun yapısı yeniden düzenlenmiş, üye sayısı 13, daire sayısı 2 olmuştur¹⁰.

37. Anayasa değişikliği ile Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve askerî mahkemeler kaldırılmış, savaş zamanı hariç disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkeme kurulmayacağı hükme bağlanmıştır. Böylelikle tüm yargılamaların sivil mahkemelerce yapılması sağlanmıştır.

38. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı¹¹ 2014 yılında hazırlanmıştır. Eylem Planı'nın uygulanması titizlikle takip edilmiş ve izleme raporları hazırlanmıştır. Planın güncellenmesine ilişkin çalışma Yargı Reformu Stratejisi ile aynı dönemde başlatılmıştır. Yargı Reformu Stratejisi'nde olduğu gibi Eylem Planı da geniş bir reform perspektifiyle hazırlanmaktadır.

39. 2013 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun ile İnsan Hakları Tazminat Komisyonu kurulmuştur. Komisyon'a ilk olarak AİHM önünde bekleyen makul sürede sonuçlandırılmayan yargılamalar ile mahkeme kararlarının icrasına ilişkin başvuruları inceleme görevi verilmiştir. 2014 yılında kamulaştırma dosyaları ile cezaevlerinde yaşandığı iddia edilen

2013 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun ile İnsan Hakları Tazminat Komisyonu kurulmuştur.

bir kısım ihlallere ilişkin başvurular da Komisyon'a verilerek görev alanı genişletilmiştir. 2016 yılında ise Komisyon'un görev alanına bazı mülkiyet hakkının ihlali iddiaları ile ilk genişletmede yer almayan ve cezaevlerinde yaşadığı ileri sürülen diğer bazı ihlal iddiaları da dâhil edilmiştir. 2018 yılında ise İnsan Hakları Tazminat Komisyonu'nun yetkisinin genişletilmesine ilişkin yeni bir yasal düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeyle, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığına ve mahkeme kararlarının icrasına ilişkin Anayasa Mahkemesi'nde derdest olan bireysel başvurular Komisyon'un yetki alanına alınmıştır.

40. 2016 yılında, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, ayrımcılığın önlenmesi, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele edilmesi konularında ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kurulmuştur.

41. 2016 yılında yürürlüğe giren Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'yla kişisel verilerin işlenmesinde özel hayatın gizliliğinin ve veri mahremiyetinin korunması sağlanmıştır. Bu Kanun'la ayrıca Kişisel Verileri Koruma Kurumu oluşturulmuştur.

42. Bu dönemde ayrıca, vatandaşların mesnetsiz ihbar ve şikâyetler nedeniyle soruşturmayla maruz bırakılmaması ve böylelikle lekelenmeme hakkının korunması için ihbar ve şikâyetin soyut, genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmamasını sağlayan bir düzenleme hayata geçirilmiştir.

43. Önceki Belge döneminde kaydedilen önemli bir gelişme ise "Yargıda Hedef Süre" uygulamasının başlatılması olmuştur. Yargıda bir iç zaman yönetimi uygulamaya konularak; sistemdeki gecikme ve tıkanma sebeplerinin takip altına alınması, mahkeme ve savcılıkların verimliliğinin artırılması, tarafların davalarının ne zaman sonuçlandırılacağını öngörmelerinin sağlanması için her dava türüne uygun azami süreler belirlenmiştir.

44. 2016 yılında yayımlanan "Adli ve İdari Yargı Faaliyet Raporları Genelgesi" uyarınca ülke genelinde tüm adliyeler 2017 ve 2018 yılında, bir önceki yılı kapsayacak şekilde hazırlanan faaliyet raporlarını kamuoyuna duyurmuşlardır. Bu uygulama, yargısal performansın kamuoyuna duyurulması, yargı hizmetlerinde hesap verilebilirliğin ve şeffaflığın geliştirilmesi için önemli bir adım olmuştur.

45. Bir önceki Belge'nin uygulama döneminde gerçekleştirilen yüksek mahkemelerin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar da önem taşımaktadır. İstinaf mahkemelerinin faaliyete geçmesiyle birlikte Yargıtay ve Danıştay'a gelen dosya sayısı önemli oranda azalmıştır. Bununla birlikte, incelenme sırasını bekleyen dosyaların fazla olması yüksek mahkemelerde kapasite artışı gerektirmiştir. Bu nedenle üye sayısı artırılmış ve devam eden süreçte boşalan her iki üyelik için bir üye seçilmesi öngörülmüştür.

46. Yargı Reformu Stratejisi'nin uygulama döneminde yaşanan bir diğer önemli gelişme de Suriye'deki savaş nedeniyle ülkemize yönelen yoğun göç hareketi olmuştur. Türkiye'nin bu göç hareketine ilişkin insan odaklı politikası, bir yandan Suriyeli mültecilerin yaşam hakkının korunmasını sağlarken, diğer yandan Avrupa'yı derinden etkileyecek bir krizi de önlemiştir. Bu göç hareketinin adalet sistemine de etkileri olmuştur. Mültecilerin adalete erişimi konusunda çeşitli projeler yürütülmüş ve çok sayıda eğitim çalışması yapılmıştır.

10 16/04/2017 tarihinde gerçekleştirilen referandumla kabul edilen değişiklikten önceki Anayasa'nın 159'uncu maddesinin 1, 2 ve 3'üncü fıkralarına göre; Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmi iki asil ve on iki yedek üyeden oluşur; üç daire hâlinde çalışır. Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun, dört asil üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasında Cumhurbaşkanınca, üç asil ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasında Yargıtay Genel Kurulunca, iki asil ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasında Danıştay Genel Kurulunca, bir asil ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasında, yedi asil ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılar arasında adli yargı hâkim ve savcılarınca, üç asil ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idari yargı hâkim ve savcılar arasında idari yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Değişiklik sonrası 159'ncu maddenin 1, 2 ve 3 üncü fıkraları; Hâkimler ve Savcılar Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu on üç üyeden oluşur; iki daire hâlinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun, üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılar arasında, bir üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idari yargı hâkim ve savcılar arasında Cumhurbaşkanınca, üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Öğretim üyeleri ile avukatlar arasında seçilen üyelere, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur. Kurulun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular; Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç aday, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması hâlinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasında, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılmaması hâlinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır.

11 Eylem Planı için bkz. <http://www.inhak.adalet.gov.tr/eylemplan.pdf>

47. Geçtiğimiz sürecin önemli çalışmalarından biri, 2016 yılında yürürlüğe giren Birliklik Kanunu ile mevzuat alanında gerçekleştirilmiştir. Bu düzenleme ile birliklik müessesesi yeniden yapılandırılmış; birlikliklere sertifika verilmesi, birliklik akreditasyonu, uzmanlık dallarının oluşturulması ve etik kuralların belirlenmesi sağlanmıştır.

48. Bu dönemde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu yöntemlerden biri de hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk müessesesidir. 2017 yılında iş uyuşmazlıklarında arabuluculuk dava şartı hâline getirilmiş ve 01/01/2018 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur. 2018 yılında ise aynı düzenleme ticari uyuşmazlıklar yönünden yapılmıştır. Bu süreçte gerek zorunlu arabuluculuk, gerekse ihtiyari arabuluculukla çözümlenen uyuşmazlık sayısı önemli oranda artış göstermiştir¹².

49. Benzer şekilde ceza yargılamasında uzlaşma kurumu da, sistemin iyi işleyişine önemli katkılar yapmıştır. Yapılan kanun değişikliği sayesinde 2017 yılından itibaren uzlaştırma ile sonuçlandırılan dosya sayılarında dikkate değer bir artış yaşanmıştır¹³.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu yöntemlerden biri de hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk müessesesidir. Bu süreçte gerek zorunlu arabuluculuk, gerekse ihtiyari arabuluculukla çözümlenen uyuşmazlık sayısı önemli oranda artış göstermiştir.

50. Bu dönemde mağdur hakları konusunda da önemli çalışmalar yapılmıştır. 2013 yılında Adalet Bakanlığı bünyesinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu kapsamda öncelikli olarak Mağdur Hakları Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır. Bununla birlikte “Mağdura Yaklaşım Kılavuzu” hazırlanması da bu alanda yürütülen diğer önemli çalışmalardan biridir. “Ceza Adalet Sisteminde Mağdur Haklarının Güçlendirilmesi Eşleştirme Projesi” ise 2017 yılında başlatılmıştır.

51. Suç mağduru çocuklar ile şiddet mağduru kadınların ifadelerinin alınmasında kendilerini daha rahat hissetmeleri amacıyla pilot olarak bazı adliyelerde oluşturulan “Adli Görüşme Odaları” yaygınlaştırılmıştır. Hâkim, Cumhuriyet savcısı, sosyal çalışma görevlileri ve adli görüşme odası koordinatörlerine Mağdur Hakları Daire Başkanlığı ve UNICEF iş birliği ile çeşitli eğitim ve seminerler verilmiştir.

52. İstinaf yargılaması yapan bölge adliye mahkemeleri 20/07/2016 tarihinde 7 yerde faaliyete geçirilmiştir. Bölge adliye mahkemelerinin sayısı 2017 yılında 9’a, 2018 yılında 11’e çıkartılmıştır. İdari yargıda istinaf yargılaması yapan bölge idare mahkemeleri ise 7 yerde faaliyete geçirilmiştir.

53. Makul sürede yargılanması için ilk derece mahkemelerinin sayısında artış sağlanmıştır. 2014 yılında adli yargıda mahkeme sayısı 6.084 iken 2018 yılında 6.301 olmuştur. İdari yargıda ise 191 olan mahkeme sayısı 195’e çıkartılmıştır.

İnsan kaynaklarının yalnızca nicelik yönünden değil, nitelik yönünden de geliştirilmesi hedeflenmiştir. Eğitim konusuna yalnızca mesleki eğitimle sınırlı değil, yabancı dil eğitimini de kapsayacak bir bakış açısıyla yaklaşmıştır.

54. 2014 yılında hâkim ve Cumhuriyet savcısı sayısı 14.500 iken bu sayı 2019 yılı Şubat ayı itibarıyla 19.394 olmuştur. Avrupa Konseyi ortalamasına bu Belge döneminde ulaşabileceği öngörülmektedir¹⁴. Diğer yandan insan kaynaklarının yalnızca nicelik yönünden değil, nitelik yönünden de geliştirilmesi hedeflenmiştir. Eğitim konusuna yalnızca mesleki eğitimle sınırlı değil, yabancı dil eğitimini de kapsayacak bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Bu kapsamda yargı mensuplarının uluslararası alanda eğitim almalarına, yabancı dil öğrenmelerine ve akademik kariyer yapmalarına imkân sağlanmıştır.

55. Adalet hizmetlerinde görev yapan yardımcı personel sayısında da önemli derecede artış sağlanmıştır. Adalet teşkilatında görev yapan toplam personel sayısı 2014 yılında 100.225 iken bu sayı 2019 yılı itibarıyla 123.175’e ulaşmıştır.

56. Bu dönemde adalete erişim alanında da önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda önceki Belge döneminde adli yardıma ayrılan bütçe düzenli biçimde artış göstermiştir. 2015 yılında adli yardıma ayrılan bütçe 362.681.936,00 TL iken 2018 yılında 494.935.162,30 TL olmuştur. 2016 yılında başlatılan ve 2018

yılı Temmuz ayı itibarıyla tamamlanan “Türkiye’de Adli Yardım Hizmetlerinin Güçlendirilmesi Avrupa Birliği (AB) Eşleştirme Projesi” ile adli yardım sisteminin eksiklikleri tespit edilmiştir.

57. Adalete erişim alanının da önemli bir boşluğu dolduran diğer bir faaliyet ise, koruyucu hukuk uygulamaları olmuştur. “Koruyucu Hukuk Projesi” ile temel hukuk bilgilerinin küçük yaşlardan itibaren okullarda öğretilmesi ve toplumsal bir hukuk kültürünün oluşturulması hedeflenmiştir. Hedefe yönelik olarak 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanan “Hukuk ve Adalet Dersi”nin kapsamı genişletilmiş, dersi seçen öğrenci sayısında artış görülmüştür¹⁵.

58. 2016 yılında ayrıca Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu da TBMM’de kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Böylece, adli iş birliği alanına ilişkin dağınık mevzuat ve sözleşme hükümleri temel bir kanunda toplanmıştır.

59. Uluslararası alanda aktif bir politika izlenmesi, ilke edinilmiştir. 2012 yılında, bir kısım büyükelçilik ve uluslararası kuruluşlar nezdindeki daimi temsilciliklerde adalet müşaviri görevlendirmesi yapılmıştır. Belge döneminde ise bu uygulamanın

¹² Anlaşma ile sonuçlanan ihtiyari arabuluculuk sayısı 2015 yılında 1.129, 2016 yılında 3.875, 2017 yılında 18.263, 2018 yılında 58.613 olmuştur. İş uyuşmazlıklarında dava şartı arabuluculuk uygulamasında 2018 yılında arabulucu görevlendirilen dosya sayısı 354.739 olmuştur. Bunların % 69’u anlaşma ile sonuçlanmıştır.

¹³ Uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 2015 yılında 17.319, 2016 yılında 7.817, 2017 yılında 223.469, 2018 yılında 208.014 olmuştur.

¹⁴ Avrupa Konseyi Adaletin Etkililiği Komisyonu (CEPEJ) tarafından 2016 yılı verilerine dayalı olarak hazırlanan 2018 yılı “Avrupa Yargı Sistemleri Raporu” verilerine göre, yüz bin kişi başına düşen hâkim sayısının Avrupa ortalaması 25,1 iken, Türkiye’de bu sayı 14,1’dir. Yüz bin kişi başına düşen savcı sayısının Avrupa ortalaması ise 11,7 iken, Türkiye’de bu sayı 6’dır. <https://www.coe.int/en/web/cepej/special-file-publication-2018-edition-of-the-cepej-report-european-judicial-systems-efficiency-and-quality-of-justice-turkiye-de-2019-yili-ibitbarıyla-yüz-bin-kisi-başına-düşen-hâkim-sayısı-16.67,-savcı-sayısı-7.5-olmuştur>.

¹⁵ Dersi seçen öğrenci sayısı 2013-2014 eğitim öğretim yılında 26.868, 2014-2015 eğitim öğretim yılında 70.511, 2015-2016 eğitim öğretim yılında 98.247, 2016-2017 eğitim öğretim yılında 97.055, 2017-2018 eğitim öğretim yılında 89.082, 2018-2019 eğitim öğretim yılında 126.847 olmuştur.

kanuni altyapısı oluşturulmuş ve atamalar gerçekleştirilmiştir¹⁶. 2015 yılından bu yana 12 ülke ile adli iş birliği konusunda ikili andlaşma imzalanmıştır. Aynı dönemde imzalanan çok taraflı sözleşme ya da ek protokol sayısı ise 7 olmuştur.

60. 2015 yılından bu yana Adalet Bakanlığı teşkilat yapısında bazı önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu kapsamda, Bakanlık bünyesinde Bilirkişilik Daire Başkanlığı ile Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı oluşturulmuştur. Bu dönemde ayrıca Bakanlığın Yurt dışı teşkilatı da kurulmuştur. Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulu bulunan İnsan Hakları Daire Başkanlığı ise müstakil bir birim hâline getirilmiş ve güçlendirilmiştir. Gelişme yaşanan bir diğer alan ise yardımcı yargı personelinin eğitimine ilişkindir. Bu amaçla Ankara ve Rize Personel Eğitim Merkezleri faaliyete geçirilmiştir.

61. UYAP Bilişim Sistemi'nin diğer kurumlarla bütünleştirilmesinin yanı sıra, yararlanıcılara yönelik adalete erişimi güçlendiren birçok uygulama geliştirilmiştir. Özellikle kolluk birimleri ile entegrasyon, kaydedilen en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Avukatlara sunulan hizmet çeşitliliğini artırmak ve yargılama işlemlerini daha rahat takip edebilmelerini sağ-

lamak amacıyla hazırlanan "Mobil Avukat Bilgi Sistemi" uygulaması da bu dönemde hizmete sunulmuştur.

62. Belge döneminde adalet istatistiklerine ilişkin kapasitenin artırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda 2017 yılı Ocak ayında "Adli Veri Bankası" oluşturularak daha detaylı istatistikler üretilmeye başlanmıştır.

63. Bu dönemde aşama kaydedilen bir diğer alan ise adalet hizmet binalarının yenilenmesidir. 2014 yılından bu yana 54 hizmet binası tamamlanmıştır¹⁷.

64. Bu dönemde standartlara uymayan ceza infaz kurumları kapatılarak modern ceza infaz kurumlarının inşasına devam edilmiştir. Buna bağlı olarak ceza infaz kurumlarının personel sayısı da önemli oranda artırılmıştır. Ceza infaz kurumu personel sayısı, 2014 yılında 49.069 iken 2019 yılı itibarıyla 60.395 olmuştur. Şüpheli, sanık ve hükümlülerin izlenmesinde, gözetiminde ve denetiminde elektronik izleme sisteminin kullanımının yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Bugüne kadar ceza infaz alanında AB destekli pek çok proje başarıyla yürütülmüş ve hâlihazırda yürütülmeye devam edilmektedir.

65. İcra ve iflas sisteminin etkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar da büyük önem taşımaktadır. Bu konuda yürütülen en önemli çalışma, aynı mahalde birden fazla icra dairesi uygulamasının terk edilerek tek bir icra dairesi kurulması ve icra hizmetlerinin uzmanlaşmış alt bürolar eliyle yürütülmesi amacıyla tasarlanan "Yeni İcra Dairesi Modelinin" yaygınlaştırılması olmuştur. Bu kapsamda 45 mahalde yeni icra dairesi modeli faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca icra daireleri insan kaynakları ve fiziki altyapı yönünden de geliştirilmiştir.

66. 2015 yılından bu yana yargı hizmetlerine tahsis edilen bütçe artış göstermiştir. Yargı hizmetlerine 2015 yılında tahsis edilen bütçe 9.078.129.000 TL iken, 2019 yılında bu rakam %120 oranında artırılarak 19.947.534.000 TL'ye yükseltilmiştir.

Hazırlık Süreci

Hazırlık sürecinde katılımcılık, fonksiyonel bir yaklaşımla sağlanmıştır. Politikalar ilgili kurum/kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ve katkılarıyla hazırlanmıştır.

67. Hazırlık sürecinde katılımcılık, fonksiyonel bir yaklaşımla sağlanmıştır. Amaç, hedef ve faaliyetler, ilgili kurum/kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ve katkılarıyla hazırlanmıştır. Bu bağlamda Belge hazırlanırken önceki Yargı Reformu Stratejileri'nin uygulanma durumu, adalet alanında ülke içerisinde ve uluslararası alanda yaşanan gelişmeler ile paydaşların görüşleri dikkate alınmıştır.

68. Hazırlık sürecinde adalet istatistiklerine dayalı analizler, çalışmalara yön vermiştir. Uluslararası kuruluşların değerlendirmeleri ise planlama çalışmalarına derinlik kazandırmıştır. Hâkim, savcı, avukatlar ve bakanlık çalışanlarının, yüksek mahkemelerin, hukuk fakültelerinin, sivil toplum örgütlerinin, Türkiye Barolar Birliği ve baroların, ilgili kurum ve kuruluşlar ile gazeteci, yazar, akademisyen ve vatandaşların görüşleri alınmıştır.

69. Çalışmalar kapsamında, AB, Avrupa Konseyi, Venedik Komisyonu ve diğer uluslararası kuruluşların rapor ve değerlendirmeleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları dikkate alınmıştır. Ayrıca, AB, Avrupa Konseyi ve AIHM temsilcileri ile taslak üzerinde gerçekleştirilen görüşmelerden geniş biçimde yararlanılmıştır.

70. AB Komisyonu, aday ülkeler ile potansiyel aday ülkelere; müktesebat uyumlarının sağlanması ve kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesinin desteklenmesi amacıyla mali yardım sunmaktadır. Bu mali destek, Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance- IPA) projeleri aracılığı ile kullanılmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda uygulanan AB projeleri çıktılarında istifade edilerek pek çok alanda mevzuat değişikliği gerçekleştirilmiştir. Projeler ile elde edilen bu kazanımlardan, geçtiğimiz dönemde olduğu gibi yeni Yargı Reformu Strateji Belgesi'nin hazırlanmasında da faydalanılmıştır.

¹⁶ Avrupa Birliği nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği (Brüksel), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği (Viyan), Avrupa Konseyi nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği (Strazburg) ile Birleşmiş Milletler nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği (New York ve Cenevre), Berlin, Brüksel, Lahey, Londra, Moskova, Paris ve Vaşington Büyükelçilikleri.

¹⁷ 2014 yılı itibarıyla adalet hizmetlerinin verildiği kapalı alan toplamı 2.724.201 metrekare iken bugün 3.902.477 metrekare olmuştur.

Kapsam

71. Yeni Yargı Reformu Stratejisi'nde 9 amaç, 63 hedef ve 256 faaliyet yer almaktadır.

72. Yargı Reformu Stratejisi'nde amaç, hedef ve faaliyetler somut biçimde kaleme alınmıştır. Bu yöntemle, Belge'nin uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek tereddütlerin engellenmesi ve kamuoyu denetiminin daha etkin sağlanması hedeflenmiştir.

73. Belge'nin yayımlanmasını takiben ayrıca açık ve ölçülebilir bir Eylem Planı hazırlanacaktır. Söz konusu Eylem Planı, belirlenen amaç ve hedefler için tahsis edilen bütçeyi, ilgili amaç ve hedefler çerçevesinde sorumlu/ilgili kurumları ve bağlı kalınacak takvimi içerecektir.

İzleme ve Değerlendirme Sistemi

74. Belge'nin uygulanma durumunun izlenmesi için Adalet Bakanlığı tarafından yıllık izleme raporları hazırlanacaktır. Bu raporların Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanması ve kamuoyu ile paylaşılması planlanmaktadır.

75. Belge'nin uygulanmasında ortaya çıkacak sorunların giderilmesi ve izlemenin şeffaf bir anlayışla yürütülebilmesi için Bakanlık dışından ilgili kurum ve kuruluşların da katılımının sağlandığı bir organizasyon yapısı öngörülmüştür. Bu kapsamda Belge'nin yayımlanmasından itibaren en geç üç ay içinde "Yargı Reformu Stratejisi İzleme ve Değerlendirme Kurulu" oluşturulacaktır. Tüm paydaşların katılımının sağlanacağı bu Kurul, belirli periyotlarla toplanacak ve kamuoyuna açık izleme ve değerlendirme raporları hazırlayacaktır.

Yargı Reformu Stratejisi'nde amaç, hedef ve faaliyetler somut biçimde kaleme alınmıştır. Bu yöntemle, Belge'nin uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek tereddütlerin engellenmesi ve kamuoyu denetiminin daha etkin sağlanması hedeflenmiştir.

ADALLET

2023
YARGI VİZYONU
Güven Veren ve
Erişilebilir Bir Adalet
Sistemi

Amaç ve Hedefler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
	Amaç	Amaç	Amaç	Amaç	Amaç	Amaç	Amaç	Amaç	Amaç	
	HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ	YARGI BAĞIMSIZLIĞI, TARAFSIZLIĞI VE ŞEFFAFLIĞININ GELİŞTİRİLMESİ	İNSAN KAYNAKLARININ NİTELİK VE NİCELİĞİNİN ARTIRILMASI	PERFORMANS VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI	SAVUNMA HAKKININ ETKİN KULLANIMININ SAĞLANMASI	ADALETE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE HİZMETLERDEN MEMNUNİYETİN ARTIRILMASI	CEZA ADALETİ SİSTEMİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI	HUKUK YARGILAMASI İLE İDARİ YARGILAMANIN SADELEŞTİRİLMESİ VE ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI	ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİNİN YAYGINLAŞTIRILMASI	
HEDEF SAYISI	3	5	7	15	3	11	8	7	4	

Yargı mensuplarının insan haklarına ilişkin duyarlılık ve farkındalığının artırılması için bir dizi eğitim ve farkındalık çalışması planlanmıştır.

İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi demokratik sistemlerin temelidir. Bu konudaki duyarlılık demokrasinin derinliğinin ölçüsüdür.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabulünden bu yana insan hakları anlayışı sürekli gelişmiştir. Yetmiş yıllık süreçte bir yandan temel hak ve özgürlüklerin içerdikleri anlamlar değişmiş, diğer yandan insan hakları kataloğuna yeni haklar eklenmiştir.

Bu süreçte ayrıca hak ve özgürlüklerin etkili biçimde korunması için uluslararası mekanizmalar oluşturulmuştur. Bu mekanizmalar önemli bir işlev görmüştür ve görmeye devam etmektedir. Bu kapsamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Sözleşme, Konsey'e üye ülkeler için bir koruma mekanizması kurmuştur. Türkiye, 1950'de imzalanan ve 1953'te yürürlüğe giren Sözleşme'yi 1954'te onaylamıştır.

Avrupa Konseyi'nin kurucu üyelerinden olan Türkiye, uluslararası camianın bu alandaki gelişmelerini özellikle son on altı yıllık süreçte aktif biçimde izlemiştir. Türkiye'de insan hakları alanında mevzuat altyapısında ve uygulamada önemli bir dönüşüm gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin on altı yıllık süreçte kaydettiği gelişmeler ve bu gelişmelerden önceki durum dikkate alınmadan yapılacak değerlendirmeler eksik olacaktır. Bu süreçte gerçekleştirilen düzenlemelerin bazıları şunlardır:

- Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi hâlinde milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınması,
- Kişisel verilerin korunmasının anayasal bir hak olarak ilk defa düzenlenmesi,
- Bilgi edinme hakkının anayasal güvenceye kavuşturulması,
- Çocuk haklarının ilk defa anayasal koruma altına alınması,
- Sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmasına son verilmesi,
- Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru imkânının getirilmesi,
- Kamu Denetçiliği Kurumu ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun kurulması,
- Tutuklama tedbirine başvurulmasını zorlaştıracak düzenlemeler yapılması,
- Hem yerel hem de genel seçimlerde her türlü propagandanın Türkçe'nin yanı sıra farklı dil ve lehçelerde de yapılabilmesinin sağlanması,
- Ceza mevzuatımızda "eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz" düzenlemesine yer verilmek suretiyle ifade özgürlüğünün tahkim edilmesi.

Bu Strateji Belgesi döneminde hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi için geniş bir bakış açısıyla yeni politikalar belirlenmiştir. Bunlar, demokrasimizin daha da güçlendirilmesine hizmet eder.

cektir. Hazırlıklar sırasında hiçbir sorun görmezden gelinmemiştir.

Hak ve özgürlüklere ilişkin ayrıntılı düzenlemeler ise hâlen hazırlık çalışmaları devam eden İnsan Hakları Eylem Planı'nda yer alacaktır.

Bu amaç kapsamında yer alan hedef ve faaliyetler belirlenirken başta Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Venedik Komisyonu tarafından hazırlananlar olmak üzere uluslararası kurum ve kuruluşların yargı alanına ilişkin belge ve değerlendirmeleri dikkate alınmıştır. Öngörülen mevzuat değişiklikleri yapılırken bu değerlendirmelerin ayrıntılarının çerçeveyi belirleyeceği tabiidir.

Belge'de ele alınan konuların iki temel yönü bulunmaktadır. Bunlardan biri mevzuat altyapısına, diğeri uygulamaya ilişkindir. Uygulamada insan hakları duyarlılığının artırılmasına ilişkin çalışmalar yapılması planlanmıştır. Bu çalışmalar özellikle ifade ve basın özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ve tutuklama tedbirine ölçülü başvurulmasına yönelik olacaktır.

Diğer yandan mevzuat altyapısına ilişkin de geniş bir tarama çalışması yapılarak, bireylerin haklarının korunması ve genişletilmesi için yasal çerçevenin güçlendirilmesine yönelik adımlar belirlenmiştir. Bu kapsamda başta terörle mücadele mevzuatı olmak üzere ifade özgürlüğünü etkileyen mevzuat bu süreçte ele alınacaktır. Tutuklama tedbirine ilişkin hükümler, internet üzerinden erişim engelleme usulleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin mevzuat da bu kapsamdadır.

İfade özgürlüğünü etkileyen mevzuat üzerinde öngörülen değişiklikler, haber verme sınırları içerisinde yer alan, eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suç oluşturmayacağına ilişkin düzenlemelerin ceza mevzuatının bütününe değerlendirilmesi suretiyle etkin biçimde uygulanmasına yönelik olacaktır¹⁸.

Bölge adliye mahkemelerince istinaf incelemesi sonucunda verilen kararların kesinlik sınırının ifade özgürlüğünü ilgilendiren maddeler açısından yeniden belirlenmesi öngörülmektedir.

Böylelikle, kararların Yargıtay tarafından da incelenmesi sağlanarak bireylere ek bir güvence getirilmesi amaçlanmaktadır.¹⁹

İnternet üzerinden işlenen suçlarla etkin mücadele büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultudaki uygulamaların etkinliği aynı zamanda bireylerin kişilik hakkının korunması açısından da önemlidir. Bununla birlikte erişim engelleme usullerinin ifade özgürlüğünü engellemeyecek ve hukuki güvenceyi daha da güçlendirecek şekilde yeniden belirlenmesinde, gerekli ve zorunlu hallerde erişimin orantılı biçimde sınırlandırılmasını sağlayacak uygulamaların geliştirilmesinde fayda olduğu değerlendirilmiştir.²⁰

Yargı mensuplarının insan haklarına ilişkin duyarlılık ve farkındalığının artırılması için bir dizi eğitim ve farkındalık çalışması planlanmıştır.

Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının terfi incelemesi ve denetimlerinde AYM ve AİHM kararlarına uygunluğun gözetilmesi de önemli bir yenilik olacaktır. AYM ve AİHM kararlarına uyumsuzluğun, Sözleşme ya da mevzuat hükümlerinin makul yorum farklılıklarını tolere edecek şekilde değerlendirilmesi de önem taşımaktadır. Amaçlanan, hakim bağımsızlığına uygun bir anlayışla, insan hakları konusunda mesleki duyarlılık ve yeterliliğin ölçülmesidir.

Ayrıca Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararlarının, yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak usul kanunlarında açıkça yer alması, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun AB müktesebatı çerçevesinde gözden geçirilmesi, makul sürede yargılanma hakkının ihlali konusundaki başvuruları incelemek ve gerekiyorsa tazmin kararı vermek üzere yeni bir iç hukuk mekanizması oluşturulması da planlanmaktadır.

¹⁸ TCK'nın "Ortak hüküm" kenar başlıklı 218'inci maddesinde, "Haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz", "Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama" kenar başlıklı 301'inci maddesinde, "Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz" düzenlemeleri yer almaktadır.

¹⁹ CMK'nın "Temyiz" kenar başlıklı 286'nci maddesinde, ilk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adli para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları ile ilk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararlarının temyiz edilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca benzer mahiyetteki bazı kararlar bölge adliye mahkemelerinde kesinleşirken bazıları temyiz incelemesine tabi olmaktadır.

²⁰ 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun

AMAÇ 1 HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ

HEDEF 1.1

Hak ve özgürlüklere ilişkin standartları yükseltmek üzere mevzuat gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.

FAALİYETLER

- İfade özgürlüğüne ilişkin mevzuat ve uygulama analiz edilerek, bireylerin hak ve özgürlük alanlarını daha da genişletecek düzenlemeler yapılacaktır.
- İfade özgürlüğünü ilgilendiren yargı kararlarına karşı kanun yolu güvencesi artırılacaktır.
- Özgürlük ve güvenlik hakkını etkileyen, gözaltı, tutuklama ve diğer koruma tedbirlerine ilişkin mevzuat ve uygulama gözden geçirilerek, ölçülü bir şekilde uygulanması yönünde değişiklikler yapılacak ve tedbirler alınacaktır.
- Azami tutukluluk süresine ilişkin hükümler, soruşturma ve kovuşturma aşamaları için ayrı ayrı düzenlenecektir.
- İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da ve diğer kanunlarda yer alan erişim engelleme usulleri, ifade özgürlüğü çerçevesinde ele alınarak gerekli değişiklikler yapılacaktır.
- Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru üzerinden verdiği ihlal kararlarının, usul kanunlarında yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak yer alması sağlanacaktır.
- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, AB müktesebatı çerçevesinde gözden geçirilecek ve uyumlaştırma çalışmaları tamamlanacaktır.
- Makul sürede yargılanma hakkının ihlali konusundaki başvuruları incelemek ve tazmin etmek üzere etkili bir mekanizma oluşturulacaktır.

HEDEF 1.2

Yeni bir İnsan Hakları Eylem Planı hazırlanacak ve etkili bir şekilde uygulanacaktır.

FAALİYETLER

- AYM ve AİHM kararlarında yer verilen ihlal alanlarına ilişkin etkili çözümler geliştirilecektir.
- İnsan hakları alanında faaliyet gösteren uluslararası koruma mekanizmalarının gözlem ve raporları dikkate alınacaktır.
- İnsan hakları alanında ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütleriyle iş birliği yolları geliştirilecektir.

HEDEF 1.3

Yargı mensuplarının insan hakları konusundaki farkındalığı ve duyarlılığı artırılacaktır.

FAALİYETLER

- Hâkim ve Cumhuriyet savcısı kararlarının, AYM ve AİHM kararlarına uygunluğunun meslekte yükselme süreçleri ve denetimlerinde gözetilmesi sağlanacaktır.
- İfade ve basın özgürlüğü başta olmak üzere insan hakları konusunda eğitim çalışmaları düzenlenecektir.
- Başta tutuklamaya ilişkin olmak üzere kararların gerekçelendirilmesi hususunda eğitim çalışmaları düzenlenecektir.

Yargı bağımsızlığının sağlanmasının birçok temel enstrümanı bulunmaktadır. Bunların tümü esasında hâkim ve savcılarının güçlendirilmesine hizmet etmektedir. Bu nedenle söz konusu amaç kapsamında hâkim ve savcılarının mesleki açıdan güçlendirilmesine yönelik hedefler öngörülmüştür.

Hukukun üstünlüğü ile yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı arasında yapısal bir bağ bulunmaktadır. Demokrasilerde yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının güvence altına alınması hukukun üstünlüğünün temini için ön şarttır. Bu, aynı zamanda bireylerin hak ve özgürlüklerinin de güvencesini oluşturmaktadır.

Yargı bağımsızlığı, Anayasa'nın "mahkemelerin bağımsızlığı" kenar başlıklı 138'inci maddesinde düzenlenmiş²¹ ve devam eden maddelerinde de bunu sağlamaya yönelik güvencelere yer verilmiştir. Yine Anayasa'nın "yargı yetkisi" kenar başlıklı 9'uncu maddesinde²², yargı yetkisinin, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı ifade edilmiştir. 2017 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişikliğiyle metne eklenen "tarafsızlık" ibaresi ile bağımsızlığın, tarafsızlığı da kapsadığına vurgu yapılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6'ncı maddesi de herkesin kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkına vurgu yapmıştır.

Yargı bağımsızlığının, evrensel bazı ölçütleri bulunmaktadır. Bu ölçütlerin bir kısmı farklı ülkelerde de bulunan kurullara ilişkindir. Oluşturulan bu kurullar ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Burada tayin edici olan aynı zamanda ülkelerin tarihsel tecrübeleri ve gelenekleridir.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun yapısı 2017 Anayasa değişikliğiyle "bağımsızlık" ve "tarafsızlık" ilkelerine dayandırılmıştır. Kurul'a Parlamento'nun da üye seçmesi sağlanarak Kurul'un demokratik meşruiyeti güçlendirilmiştir. Değişiklik öncesi, hâkimler ve savcılar tarafından Kurul'a iki kez üye seçilmiştir. Gerek

hâkim ve savcılar, gerekse kamuoyu tarafından, bu seçimlerin yargıda çalışma barışını olumsuz etkilediği ve siyasi polarizasyona neden olduğu şeklinde değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Yargı bağımsızlığının sağlanmasının birçok temel enstrümanı bulunmaktadır. Bunların tümü esasında hâkim ve savcılarının güçlendirilmesine hizmet etmektedir. Bu nedenle söz konusu amaç kapsamında hâkim ve savcılarının mesleki açıdan güçlendirilmesine yönelik hedefler öngörülmüştür.

Bunlardan biri, yargı kamuoyu tarafından yıllardır önemli bir ihtiyaç olarak dile getirilen coğrafi teminatın (yer güvencesi) sağlanmasıdır. Belge'de bu teminat kapsamında öngörülen, belli bir kıdemdeki hakim ve savcılarının mesleki başarılarının da gözetilmesi suretiyle istekleri olmaksızın görev yerlerinin değiştirilememesidir²³. Coğrafi teminat, yalnızca hâkim ve savcılarının endişe duymadan yargısal faaliyetlerini sürdürebilmeleri yönünden değil, aynı zamanda yargısal verimliliğin artırılması açısından da önem taşımaktadır²⁴. Zira hâkim ve savcılarının görev yeri değişiklikleri önemli bir verimlilik sorununu da beraberinde getirmektedir. Belge'nin hazırlık sürecinde de bu konuda kamuoyu nezdinde dikkate değer bir kanaatin olduğu anlaşılmıştır.

Birinci amaç kapsamında kaleme alınan diğer hususlar da özünde hâkim ve savcılar için güvencelerin güçlendirilmesi ve daha öngörülebilir bir meslek hayatının sağlanması içindir. Hâlihazırda HSK'nın verdiği disiplin cezalarından sadece "meslekten çıkarma cezasına" karşı yargı yolu açıktır. Diğer cezalara karşı HSK'ya yeniden değerlendirme ve itiraz yoluyla başvurabilmek mümkündür. Bu dönemde Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun disiplin kararlarına

karşı yargı denetiminin genişletilmesi için anayasa değişikliği önerisinin hazırlanması öngörülmüştür.

Hakkında disiplin işlemi yapılan hâkim ve savcılarının haklarının genişletilmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda disiplin prosedüründeki güvencelerin artırılması ve bu alanda şeffaflığın güçlendirilmesi de mesleki güvenceyi artırmaya yöneliktir. Bunun yanı sıra HSK'nın disiplin işlemine ilişkin kararlarının, kişisel veriler korunarak kamuoyuna açıklanması, bir yandan hâkim ve savcılar için mesleki öngörülebilirliği güçlendirecek diğer yandan disiplin işlemleri üzerinde şeffaflığı sağlayacaktır.

Hâkim ve savcılık mesleğine giriş sınavının geniş katılımlı bir heyet²⁵ tarafından yapılması; atama, nakil ve müstemir yetki²⁶ sisteminin önceden belirlenen ve ilan edilen takvime ve kriterlere bağlanması da bu dönemde yapılacak önemli çalışmalardan olacaktır. Özellikle nakil ve müstemir yetki kararlarının takvime bağlı yapılması mesleki öngörülebilirliği artıracaktır.

Hâkim ve savcılarının atama ve nakil mevzuatında düzenlenen bölge sisteminin²⁷ yeniden düzenlenmesi de amaçlanmıştır. Söz konusu düzenleme, sistemin aşağıdaki hedefler üzerinden rasyonelleştirilmesini amaç edinecektir:

- Yargı performansının yükseltilmesi,
- Mesleki verimliliğin artırılması,
- Hâkim ve savcılarının kariyerlerinde güvenin ve öngörülebilirliğin geliştirilmesi.

21 Anayasa Madde 138- "Hâkimler; görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve taliminde bulunamaz. Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getinmesini geciktiremez."

22 Anayasa Madde 9- "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır."

23 Mesleğe kabullerine karar verilen adli yargı hâkim adaylarının görevleri ve görev yerleri Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nca yapılacak ad çekme suretiyle belirlenir. Hâkim ve savcılarının yer değiştirme suretiyle atanması ise Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nca 2802 sayılı Kanun'un 35'inci maddesinde verilen yetkiye dayanılarak hazırlanan Adli ve İdari Yargı Hâkim ve Savcılar Atama ve Nakil Yönetmeliklerine uygun olarak aynı veya başka yerlerdeki eşit veya daha üst görevlere kazanılmış hak, aylık ve kadro dereceleriyle naklen yapılmaktadır.

24 1925 yılında kabul edilen Mahkemelerin Teşkilatı Kanunu hâkimlerin başka bir mahkemeye tayininin rızaları hâlinde mümkün olabileceğini düzenlemiştir. 2556 sayılı Hâkimler Kanunu'nun 79'uncu maddesinde bu konu "hâkimlerin mevki ve memuriyeti, terfi suretiyle bile olsa muvafakatleri alınmadan değiştirilemez" şeklinde düzenlenmiştir. Bu hükmün 23/6/1972 kabul tarihli 1597 sayılı Kanunla değiştirildiği 1972 yılından bu yana, sistemimizde coğrafi teminat öngörülmemiş, hâkim ve savcılarının yer değiştirmelerinde bölge sistemi uygulanmıştır.

25 Hâlen mülakat sınavı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 9/A maddesi uyarınca oluşturulan Mülakat Kurulu tarafından yapılmaktadır.

26 "Müstemir (devamlı veya sürekli) yetki" bir hâkimin atandığı yerde belirli tarihler arasında kesintisiz olarak aynı mahkemede yetkili olması anlamına gelmektedir. Adli ve İdari yargıda hâkimlerin görev yapacakları mahkemelere ilişkin müstemir yetkilerini belirleme ve geçici yetki verme görevi, 6087 sayılı Kanun'un 9/1-a/2-4 maddeleri gereğince Hâkimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesi'ne aittir.

27 Hâkim ve savcılarının yer değiştirme suretiyle atanması Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından Adli ve İdari Yargı Hâkim ve Savcılar Atama ve Nakil Yönetmeliklerine uygun olarak yapılmaktadır. Yer değiştirme suretiyle yapılan atamalarda bölge sistemi esas alınmaktadır. Bölge belirlemesi yargı teşkilatı bulunan yerlerin coğrafi ve ekonomik şartları, sosyal, sağlık ve kültürel imkanları, mahrumiyet dereceleri, önemli merkezlere yakınlık ve diğer durumlar dikkate alınarak yapılmaktadır.

Hâkim ve savcıların mesleki yükselme süreçlerinin²⁸ yeniden yapılandırılması da önem taşımaktadır. Süreçler aşağıda yer alan çerçevede yeniden yapılandırılacaktır:

- Nicelikten çok niteliğe dayalı bir anlayışın benimsenmesi,
- Fiilen icra edilen işlerin niteliğinin gözetilmesi,
- Hak ve özgürlükler konusundaki yasal standartlara uygunluğun doğrudan dikkate alınması.

Yargı teşkilatında bazı görevlere atanabilmek için mesleki tecrübe önem taşımaktadır. Bu nedenle, belirli görevlere atanabilme şartlarından olan sürelerin yeniden belirlenmesi öngörülmüştür²⁹. Bu doğrultudaki uygulama, hizmetlerin daha nitelikli sunulmasının yanı sıra hâkim ve savcılar için mesleki öngörülebilirliği de sağlayacaktır.

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 47'nci maddesinde³⁰ Adalet Bakanı'nın gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde hâkim ve savcılar başka bir yargı çevresinde geçici görevlendirebilme yetkisi bulunmaktadır. Bu yetkinin hâkimler yönünden kaldırılması öngörülmektedir.

Bangalor ve Budapeşte İlkeleri, HSK tarafından 2006 yılında kabul edilmiştir³¹. Yargıda Şeffaflığa ilişkin İstanbul Bildirgesi, Yargıtay öncülüğünde hazırlanmış ve kabul edilmiştir³². 2017 yılında ise Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir³³. Bunlara ilave olarak yargı mensuplarının uyması gereken etik ilkeler konusunda önceki

Belge döneminde çalışma başlatılmıştır. Bu çalışma Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi standartlarına uygun şekilde tamamlanacak ve HSK bünyesinde etik ilkeler konusunda danışmanlık hizmeti verecek bir yapı oluşturulacaktır.

Mevzuat hazırlık sürecinde katılımcılık ve müzakere, ortaya konulan hukuksal metinlerin kalitesini artırmak ve öngörülen amaca hizmet etmesini sağlamak bakımından önem taşımaktadır. Hazırlık çalışmalarının ortak aklın ürünü olması hukuksal metinlerin kamuoyunca sahiplenilmesi sonucunu beraberinde getirmektedir.

Mevzuat önerileri hazırlanırken, ilgili paydaşların temsilcileri sürece dâhil edilecek, yargıda katılımcılık ve müzakere kültürü geliştirilecektir. Mevzuat değişikliği ihtiyaçları belirlenirken düzenleyici etki analizi raporları hazırlanacak ve hazırlanan raporlar Adalet Bakanlığı'nın internet sitesi üzerinden kamuoyuyla paylaşılacaktır. İlgili kurum, kuruluş, sivil toplum, akademik ve çeşitli sosyal çevrelerin süreçlere katılımı sağlanacaktır. Diğer yandan katılımcılık ve müzakere kültürünün yargıya ilişkin tüm süreçlerde artırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Yargı hizmetlerinin denetiminin performans odaklı bir anlayışla geliştirilmesi, bu Belge'nin öngördüğü diğer yeniliklerdendir. Adli ve idari yargı faaliyet raporları bu konuda önemli bir işlev görecektir. Bu nedenle faaliyet raporlarının kapsamının genişletilmesi ve raporların değerlendirilmesine yönelik bir sistemin oluşturulması planlanmaktadır³⁴.

AMAÇ 2 YARGI BAĞIMSIZLIĞI, TARAFSIZLIĞI VE ŞEFFAFLIĞININ GELİŞTİRİLMESİ

HEDEF 2.1

Hâkim ve savcıların atama, nakil ile terfi sisteminin nesnel ve liyakate dayalı ölçütlerle geliştirilmesi sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- Belirli bir mesleki kıdeme sahip hâkim ve savcılar için coğrafi teminat getirilecektir.
- Hâkim ve savcılık mesleklerine girişteki mülakat sınavının geniş temsile dayalı bir heyet tarafından yapılması sağlanacaktır.
- Atama ve nakil mevzuatında yer alan bölge sistemi coğrafi teminat ekseninde yeniden düzenlenecektir.
- Hâkim ve savcılarının terfi sistemi liyakat ve performansı esas alacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır.
- Belirli görevlere atanabilmek için asgari mesleki kıdem şartları yeniden belirlenecektir.
- Atama, nakil ve müstemir yetki sistemi, makul ve öngörülebilirliği sağlayan bir takvime bağlanacaktır.
- Adalet Bakanı'nın, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde hâkimleri başka bir yargı çevresinde geçici görevlendirebilme yetkisi kaldırılacaktır.

28 Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun görevde yükselme ilkelerini belirleme yetkisi 2802 Sayılı Kanun'un 118'inci maddesine dayanmaktadır.

29 Yargıtay ve Danıştay üyelikleri, istinaf mahkemesi başkan ve üyelikleri, Cumhuriyet başsavcılığı, adalet komisyonu başkanlığı, mahkeme başkanlığı, Adalet Bakanlığı ve HSK tetkik hâkimliği ile müfettişlikleri, yüksek mahkemelerin savcılık ve tetkik hâkimlikleri gibi.

30 "Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, hizmetin aksamaması için Adalet Bakanı, kadro durumu müsait bulunan bir yargı çevresindeki hâkim veya savcıyı ihtiyaç duyulan başka bir yargı çevresinde görev yapmak üzere geçici olarak yetkili kılabilir. Ayrıca; Adalet Bakanı, adli ara verme süresinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun onayına sunmadan verdiği geçici yetkileri kaldırabilir. Bu takdirde verilen karar, Kurulun ilk toplantısında onaya sunulur. Geçici yetkili olarak görev yapan hâkim veya savcının Kurulca değiştirilmesi hâlinde Kurulun yetkili kilacağı hakim veya savcının gidip göreve başlamasına kadar, önceki yetkilinin yapmış olduğu işlemler geçerlidir."

31 Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun 23 Nisan 2003 tarihli oturumunda kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Budapeşte İlkeleri ise 31 Mayıs 2005'te Avrupa Savcılar Konferansı'nda kabul edilmiştir. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 27/06/2006 gün ve 315 sayılı Kararıyla "Bangalor İlkeleri", 10/10/2006 gün ve 424 sayılı Kararıyla "Budapeşte İlkeleri" benimsenmiştir. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri için bkz. <http://hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/4a92e0cc-e94b-4912-aaf9-5dfc5b885e98.pdf>

32 <https://www.yargitay.gov.tr/documents/IstanbulBildirgesiKitapçigi.pdf>

33 <https://www.yargitay.gov.tr/documents/yargitayEtikIlkelerTurkce.pdf>

34 Bu konudaki sistem Hedef 4.1 [b] kapsamında ele alınmıştır.

HEDEF 2.2

Hâkim ve savcılar hakkındaki disiplin prosedürü yeniden yapılandırılacaktır.

FAALİYETLER

- Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda yer alan disiplin cezaları daha objektif ölçütlerle yeniden belirlenecektir.
- Hâkim ve savcılarının disiplin süreçlerindeki hakları genişletilecektir.
- HSK'nın disiplin kararlarına karşı yargısal denetim mekanizması genişletilecektir.
- Kişisel verilerin korunması kaydıyla HSK'nın disiplin kararlarının kamuoyuna açıklanması sağlanacaktır.

HEDEF 2.3

Yargı etiği güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- Etik ilkeler belirlenerek uygulama yakından izlenip denetlenecektir.
- Meslek etiğinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerde yer alması sağlanacaktır.

HEDEF 2.4

Mevzuat önerileri hazırlanırken, ilgili paydaşların temsilcileri sürece dâhil edilerek, yargıda katılımçılık ve müzakere kültürü geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- Mevzuat değişikliği ihtiyaçları belirlenirken düzenleyici etki analizi raporları hazırlanacak ve hazırlanan raporlar kamuoyuyla paylaşılacaktır.
- İlgili kurum, kuruluş, sivil toplum, akademik ve çeşitli sosyal çevrelerin süreçlere katılımı sağlanacaktır.

HEDEF 2.5

Adli ve idari yargıda, faaliyet raporlarının kapsamı genişletilecek ve kamuoyunda bilinirliği artırılacaktır.

FAALİYETLER

- Faaliyet raporlarıyla ilgili merkezî ve yerel basın bültenleri hazırlanacaktır.
- Faaliyet raporlarının değerlendirilmesine yönelik bir sistem oluşturulacaktır.
- Faaliyet raporlarının analizi suretiyle yargısal performansı artıracak önlemler alınacaktır.

Günümüzde eğitimde süreklilik, dünya genelinde kabul edilen bir başarı faktörüdür. Bu nedenle hukuk eğitiminin yanında yargıda meslek öncesi ve meslek içi eğitimin niteliğinin geliştirilmesi de önem taşımaktadır.

Adalet hizmetlerinde kalitenin en önemli unsuru iyi eğitim görmüş, hukuki altyapısı sağlam, güncel gelişmeleri takip eden, yorumlama yeteneği gelişmiş ve doğru sonuca ulaşan hukukçulardır. Yargı kararlarının ve gerekçelerinin ikna ediciliği, dilinin güçlü olması, mantık örgüsünün bulunması da ancak bu şekilde sağlanabilmektedir.

Belge'nin hazırlıkları kapsamında gerçekleştirilen paydaş müzakerelerinde yargı reformu çalışmalarının odağında hukuk eğitiminin olması gerektiği sıklıkla ifade edilmiştir. Bu itibarla hukuk eğitiminin niteliğinin artırılmasına yönelik bir dizi faaliyet öngörülmüştür.

Öğrenci sayısının fazlalığı nitelikli eğitim verilmesini engellemektedir. Bundan hareketle fakültelerin kabul ettiği öğrenci sayısının gözden geçirilmesinde fayda olduğu değerlendirilmiştir.

Bu kapsamda ayrıca akademik kadroların güçlendirilmesine ve müfredatın ele alınarak yeniden yapılandırılmasına da ihtiyaç bulunmaktadır. Eğitimde hukuki argümantasyon, metodoloji ve hukuk felsefesi derslerinin bulunması mezunların hukuki derinliğini artıracaktır.

Hukuk fakültelerinin müfredatına dâhil edilecek "Hukuk Türkçesi" dersi de büyük önem taşımaktadır. Söz konusu ders, farklı içeriklerle istisnasız her eğitim yılında alınması zorunlu bir ders olacak ve böylece hukuk öğrencilerine basit, anlaşılır, kesin, standart bir hukuk Türkçesi kazandırılacaktır.

Fakültelerdeki eğitimin uygulama ile bağının kurulması için hukuk klinikleri önemli imkânlar sunmaktadır. Türkiye'de klinik uygulamaları son yıllarda artış göstermektedir. Bu konudaki çalışmaların Türkiye Barolar Birliği, barolar ve hukuk fakülteleriyle iş birliği yapılarak sürekli hâle getirilmesi planlanmaktadır.

Hâkim ve savcı yardımcılığı kadrosunun oluşturulması da stratejik yaklaşım olarak benimsenmiştir. Bu kadronun oluşturulması, bir yandan mesleğe hazırlık döneminin daha etkin geçirilmesini, diğer yandan hâkim ve savcılara yargısal faaliyetlerinde destek imkânlarının artırılmasını temin edecektir³⁵. Hâkim ve savcı yardımcılığı sınavına hukuk mesleklerine giriş sınavında başarılı olan hukuk fakültesi mezunları ile belirli bir süre avukatlık yapanlar başvurabilecektir.

Bugün için avukatlık ve noterlik mesleklerine giriş için bir sınav bulunmamaktadır. Avukatlık için daha önce yapılan düzenlemeden vazgeçilmiştir³⁶. Hazırlık sürecinde bu alandaki ihtiyaç başta Türkiye Barolar Birliği ve barolar olmak üzere hukuk fakülteleri ve diğer yargı aktörlerince dile getirilmiştir. Hukuk fakültesi mezunlarının hâkim ve savcı yardımcısı, avukat ve noter olabilmeleri için "Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı"na tâbi tutulmaları bu ihtiyacın giderilmesini sağlayacağı konusunda bir konsensüs oluşmuştur. ÖSYM tarafından yapılacak sınavdan³⁷ yeterli puan alanlar doğrudan avukatlık stajına başlayabilecek; hâkimlik, savcılık ve noterlik için ayrıca mahsus sınava girebileceklerdir. Hukuk mesleklerine giriş sınavında başarı sınırı tüm meslekler için aynı olacak şekilde belirlenecektir. Bu sınavda yeterli puan alamayanlar hukuk fakültesi mezunu olarak diğer bütün haklarını koruyacaktır. Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı'nın, düzenlemenin yapıldığı tarihten sonra hukuk fakültelerine giren öğrenciler için uygulanması öngörülmüştür.

Adalet meslek yüksekokulları adalet hizmetlerinde görev yapan personelin yetiştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Uygulama döneminde adalet hizmetlerinde bu okullardan mezun olanların öncelikli olarak istihdam edilmesi sağlanacaktır. Ayrıca uygulanan eğitim programının adalet sisteminin ihtiyaçlarına göre çeşitlendirilmesi de öngörülmüştür³⁸.

Günümüzde eğitimde süreklilik, dünya genelinde kabul edilen bir başarı faktörüdür. Bu nedenle hukuk eğitiminin yanında yargıda meslek öncesi ve meslek içi eğitimin niteliğinin geliştirilmesi de önem taşımaktadır. Bu konuda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin hâkimlerin bağımsızlığı, tarafsızlığı ve rolleri konusundaki tavsiye kararlarında, üye ülkelere hâkimlere atanmadan önce ve atandıktan sonra ihtiyaca uygun eğitim verilmesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Bu kapsamda meslek öncesi ve meslek içi eğitimin stratejik bir yaklaşımla derinleştirilmesi gerekmektedir. Belge'de bu anlayıştan yola çıkılarak bazı faaliyetlere yer verilmiştir.

35 Hâkim yardımcılığının: tevdi edilen dosya ve evrakı inceleyerek hâkime sunmak, duruşma ve keşif ile duruşma sonrası işlemlerde hâkime yardımcı olmak, kalem personeli tarafından hazırlanan evrakı hâkime sunulmadan önce kontrol etmek, hâkimin görüşü doğrultusunda gerekçeli karar taslaklarını hazırlamak, doktrin ve içtihatlar konusunda araştırma yapmak, mevzuatta belirtilen görevler ile hâkim tarafından verilen benzeri görevleri yerine getirmek gibi görevleri ifa etmesi öngörülmektedir. Savcı yardımcılığının: tevdi edilen dosya ve evrakı süresinde inceleyerek savcıya sunmak, savcının görüşü doğrultusunda soruşturma evrakına ilişkin karar taslaklarını hazırlamak, soruşturma işlemlerinde hazır bulunmak kalem personeli tarafından hazırlanan evrakı savcıya sunulmadan önce kontrol etmek, görüş taleplerine veya kanun yollarına dair düşüncesini savcıya bildirmek, doktrin ve içtihatlar konusunda araştırma yapmak gibi görevleri ifa etmesi öngörülmektedir.

36 02/05/2001 tarihinde kabul edilen 4667 sayılı Kanun'la avukatlık stajı sonrası sınav şartı getirilmiştir. 2006 yılında kabul edilen 5558 sayılı Kanun'la sınav şartı kaldırılmıştır. Anayasa Mahkemesi 2009 yılında sınav şartını kaldıran Kanun'u iptal etmiştir. İptal gerekçesinin bir bölümü şu şekildedir: "Avukatın seçkinliği ve üstün nitelikler taşıması, hem kamunun hem de yargının beklediği bir husus olup, bunun sağlanmasında mesleğin gelişmesine katkı kadar mesleğe seçilme de önem kazanır. Sadece temel hukuki konularda eğitilmiş olmak, bir mesleği yürütmek için yeterli olamaz. Mesleki açıdan yetkinlik, stajyerlik gibi özel eğitimlerin yanı sıra mesleğe girişte seçme ya da elemeyi de içerir."

37 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) 19 Kasım 1974 tarihinde Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM) adı altında kurulmuştur. İdari ve mali özerkliğe sahip bulunan kurum, üniversitelere öğrenci seçme görevi yanında her yıl yaklaşık farklı meslek ve alanlara yönelik 50 sınavı gerçekleştiren bir kuruma dönüşmüştür. Sınavlar ülke genelinde test usulüyle gerçekleştirilmektedir. Bu merkez tarafından test usulüyle yapılacak sınavın, baroların ve avukatlık mesleğinin bağımsızlığına ve özerkliğine aykırı olmayacağı Türkiye Barolar Birliği ve baroların da dahil olduğu yargı kamuoyunun ortak kanaatidir.

38 İnfaz kâtipliği, mahkeme kâtipliği, savcılık kâtipliği, avukat kâtipliği, icra kâtipliği gibi.

AMAÇ 3 İNSAN KAYNAKLARININ NİTELİK VE NİCELİĞİNİN ARTIRILMASI

HEDEF 3.1

Hukuk eğitiminin niteliğinin artırılması için yeni bir model oluşturulacaktır.

FAALİYETLER

- Hukuk eğitiminin modeli, fakültelerin eğitim süresi ve kontenjanları ile fakülterle girişte aranan başarı sıralama ölçütü niteliğin artırılması için yeniden belirlenecektir.
- Hukuk fakültelerinde mevcut akademik kadroların niceliği ve niteliğine ilişkin temel ilkeler yeniden belirlenecektir.
- Hukuk fakültelerinde denklik uygulamasına ilişkin kriterler yeniden belirlenecektir.
- Hukuk fakültelerinde okutulan müfredat, analitik düşünme kabiliyetini geliştirecek bir anlayışla yenilenecektir.
- Hukuk fakültelerindeki müfredatta, Türkçeyi etkili, öz ve doğru kullanmaya ve mesleki etiğe yönelik derslerin yer alması sağlanacaktır.
- Hukuk klinikleri uygulaması yaygınlaştırılacak ve öğrencilerin adli ve idari yargı birimlerinde staj yapmalarına imkân sağlanacaktır.

HEDEF 3.2

Hukuk alanındaki mesleklere giriş sisteminde yeni bir model getirilecektir.

FAALİYETLER

- Hukuk fakültesi mezunlarının hâkim-savcı yardımcısı, noter yardımcısı olabilmeleri ve avukatlık stajına başlayabilmeleri için "Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı" getirilecektir.
- Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı'nda başarılı olanların hâkim ve savcı yardımcılığı ile noter yardımcılığına mahsus sınavlara girebilmeleri sağlanacaktır.

HEDEF 3.3

Hâkim ve savcı yardımcılığı müessesesi oluşturulacak ve mesleğe giriş usulü değiştirilecektir.

FAALİYETLER

- Türk yargı sistemine hâkim ve savcı yardımcılığı müessesesi kazandırılacaktır.
- Bu kadroda geçen belli süreden sonra hâkimlik ve savcılık mesleğine geçiş için ayrıca bir sınav yapılacaktır.
- Hâkim ve savcı yardımcılarının mesleğe daha iyi hazırlanmaları için adalet hizmetlerine katılımı sağlanacaktır.

HEDEF 3.4

Yargıda meslek öncesi ve meslek içi eğitimin niteliği geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- Hâkim ve savcılarının meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerinin akademik bir yaklaşımla yeni bir kurumsal yapıya kavuşturulması için Türkiye Adalet Akademisi kurulacaktır.
- İnsan hakları hukukunun meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerin bir parçası olması sağlanacaktır.
- Hukuk metodolojisi ve hukuki argümantasyon programlarının meslek öncesi ve meslek içi eğitimlere kazandırılması sağlanacaktır.
- Yargı teşkilatında sürekli ve zorunlu eğitim modeline geçilecektir.
- Hizmet içi eğitimler hâkim ve savcılarının terfilerinde dikkate alınan kriterlerden biri olacaktır.
- Hukuk ve ceza yargılamalarında sistemin parçalarını oluşturan yeni ya da yeterince uygulanmayan müesseseler ile uzmanlık gerektiren alanlara yönelik eğitimler düzenlenecektir.
- Adli kollukla ortak eğitim çalışmaları düzenlenecektir.
- Yurt dışında yabancı dil öğrenimi gören ve lisansüstü eğitim alan hâkim ve savcı sayısı artırılacaktır.

HEDEF 3.5

Yargı çalışanlarına ilişkin eğitim faaliyetleri güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- Personel eğitim merkezlerinin sayısı artırılabacaktır.
- Personel eğitim merkezlerinin eğitim modülleri ve eğitim programları güçlendirilecek, eğitim alan personel sayısı artırılabacaktır.

HEDEF 3.6

Mesleki ve teknik liselerin adalet alanları ile adalet meslek yüksekokullarının kapasiteleri geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- Adalet meslek yüksekokulları ile mesleki ve teknik liselerin adalet alanlarının sayısı ve kontenjanı artırılabacaktır.
- Adalet personeli alımına ilişkin sınavlarda bu okulların mezunlarına öncelik tanınmasına ilişkin düzenleme yapılacaktır.
- Uygulanan eğitim programı adalet sisteminin ihtiyaçlarına göre çeşitlendirilecektir.
- Adalet meslek yüksekokullarında infaz personeli yetiştirilmesine yönelik programlar yaygınlaştırılacaktır.

HEDEF 3.7

Hâkim, Cumhuriyet savcısı ve yargı çalışanı sayısı iş yüküyle orantılı olacak şekilde artırılabacaktır.

FAALİYETLER

- Yargı teşkilatının hâkim, savcı ve personel sayısı Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin kişi başına düşen ortalamaları ve fiili iş yükü dikkate alınarak artırılabacaktır.
- Hâkim, savcı ve personel alımında kadın-erkek eşitliği ilkesinin gözetilmesine devam edilecektir.
- Adliyelerde görev yapan psikolog, sosyolog, uzman çalışmacı gibi uzman personel sayısı artırılabacaktır.

Adalet hizmetlerinde süreç ve performans yönetimi önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu kavramlar ile içerdikleri unsurlar adalet sistemi için ancak tamamlayıcı bir işlev görebilirler.

Etkinlik, verimlilik ve performans gibi kavramlar pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kamu hizmetleri için gittikçe daha fazla kullanılan kavramlar olmuştur. Makul sürede yargılanma hakkının korunması için süreç ve performans yönetimi önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu kavramlar ile içerdikleri unsurlar adalet sistemi için ancak tamamlayıcı bir işlev görebilirler. Görecekları işlev, hukukun üstünlüğüne ve adil yargılanma hakkına hizmet etmeleri sürece anlam kazanacaktır.

Belge’nin bu bölümünde sistemin etkili işleyişini önleyen bazı sorunlara değinilmiş ve çözümler üretilmiştir. Bu sorunlardan biri de bilirkişilik uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Uzun süren ve tekrar eden bilirkişi incelemeleri rasyonel bir görüntü arz etmemektedir. Önceki dönemde, bilirkişilik kurumu-na yönelik bir mevzuat düzenlemesi yapılmıştır. Bu mevzuat düzenlemesiyle getirilen yeni bilirkişilik sisteminin, uygulamada görülen aksaklıkların giderilmesi suretiyle tüm yönleriyle bu dönemde hayata geçirilmesi öngörülmektedir.

Avrupa Konseyi Adaletin Etkililiği Komisyonu’nun (CEPEJ), adil yargılanma hakkının korunmasına ilişkin olarak geliştirdiği Yargıda Zaman Yönetimi çalışmasına ilişkin bir model önceki Strateji Belgesi dö-

neminde hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda genel bir çerçeve oluşturmak üzere ülke genelinde soruşturma ve yargılama hedef süreler belirlenmiştir. Uygulamanın tam anlamıyla hayata geçebilmesi için bu Strateji Belgesi döneminde yerel düzeyde de hedef yargılama sürelerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Yargılama hizmetlerinde performans ve verimliliği olumsuz yönde etkileyen yapısal sorunlardan biri de yazı işleri hizmetlerinde görülmektedir. Yazı işleri hizmetlerine işlerin hızlandırılması, hâkim ve savcılarının soruşturma ve davaların esasına yoğunlaşmalarını sağlayacak bir hüviyet kazandırılması elzemdir. Bu kapsamda yetki ve sorumluluk çerçevesinin belirlenmesi ve alana ilişkin yapısal sorunların giderilmesine yönelik önlemlerin alınması ve uygulamaların geliştirilmesi planlanmaktadır.

Merkezî otoritelerin performansına ilişkin çalışmaları önem taşımaktadır. Bunun yanında bugün için yerel düzeyde de toplam performansına yönelik çalışma yapacak bir yapılanma bulunmamaktadır. Adalet komisyonları³⁹ bu işlevi gerçekleştirebilecektir. Uygulama döneminde adalet komisyonlarının bu konuda yetkilendirilmesi sağlanacak ve bu işlevi yerine getirirken kullanacakları araçlar oluşturulacaktır.

39 Adalet komisyonlarının oluşumu ve görevleri Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nda düzenlenmiştir. Madde 113– a) Adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonları: Ağır ceza mahkemelerinin bulunduğu yerlerde; başkanı ve bir asil, bir yedek üyesi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenecek hâkimler ile o yer Cumhuriyet savcısından oluşur. Başkanın yokluğunda komisyona asil üye başkanlık eder. Asil üyenin komisyona başkanlık etmesi veya yokluğunda yedek üye, Cumhuriyet başsavcısının yokluğunda ise kendisine vekalet eden Cumhuriyet savcısı komisyona katılır. b) İdari yargı adalet komisyonları: Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu yerlerde; bölge idare mahkemesi başkanının başkanlığında, iki asil ve bir yedek üyesi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenecek idari yargı hâkimlerinden oluşur. Başkanın yokluğunda komisyona kıdemli asil üye başkanlık eder. Üyelerden birinin komisyona başkanlık etmesi veya yokluğunda yedek üye komisyona katılır.

(a) ve (b) bentlerinin ikinci paragraflarında belirtilen üyelerin de yokluğu hâlinde, birinci sınıfa ayrılmaya inceleme sine tâbi tutulup da ayrılmayanlar hariç, en kıdemli hâkimden başlayarak komisyon oluşturulur. Bu durumda kıdemli olan, komisyona başkanlık eder. Adalet komisyonlarında, bir yazı işleri müdürü ile yeteri kadar mürdan oluşan birer büro bulunur.

Madde 114– Adalet komisyonlarının görevleri şunlardır:

a) Atamaları doğrudan Bakanlıkça yapılanlar dışındaki adli ve idari yargı ile ceza infaz kurumları ve tutukevleri personelinin;

1) İlk defa Devlet memurluğuna atanacaklardan merkezi sınavda başarılı olanların ilgili yönetmelik hükümlerine göre düzenlenecek sözlü ve gerektiğinde uygulamalı sınavlarını yapmak, hukuk fakültesi ve adalet meslek yüksekokulu mezunlarına öncelik tanımak kaydıyla başarılı olanların atanmalarını teklif etmek.

2) Asil Devlet memurluğuna atanmaları, sicil ve disiplin işlemleri, görevden uzaklaştırılmaları, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük işlemlerini bu Kanun ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile ilgili mevzuat hükümlerine göre yerine getirmek.

3) Naklen veya hizmet gereği atamasını, ilgili mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısının görüşünü alarak, yetki alanı içerisinde yapmak.

4) Geçici olarak görevlendirmesini, yetki alanı içerisinde altı ay geçmemek üzere yapmak.

b) Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

İlk defa Devlet memurluğuna atanması teklif edilen personelin atanmaları Bakanlık onayı ile tamamlanır. Bu personelin atanması, eğitilmesi ile ilgili usul ve esaslar yönetmelikte gösterilir.

Bu madde kapsamındaki personeli, ilgili adalet komisyonunun muvafakati, teklifi veya hizmetin gereği olarak başka bir adalet komisyonunun yetki alanına naklen atama veya geçici olarak görevlendirme yetkisi Adalet Bakanlığına aittir.

Yargıda bilişim sistemlerinin kullanımı, bir yandan toplam performansı olumlu etkilerken diğer yandan yargıya erişim imkânlarını artırmaktadır. Türk adalet sisteminde bilişim teknolojilerinin kullanımı dünya ortalamasının oldukça üzerindedir. Bununla birlikte bu alana ilişkin çok yönlü çalışmalar yapılması planlanmıştır. Avrupa Konseyi’nin ilke ve tavsiyelerine uygun biçimde ve hukuki güvencelerin korunması ilkesine aykırı olmayacak şekilde yargıda “yapay zekâ” uygulamalarının kullanılmasına yönelik çalışmalar, bunlardan biri olacaktır.

Strateji Belgesi’nin hazırlık döneminde yargılamaları uzatan sebepler tek tek incelenmiştir. Bunların içerisinde tebligattan kaynaklanan sorunlar önemli bir yer tutmaktadır. Zorunlu elektronik tebligata ilişkin düzenleme 2018 yılı itibarıyla yapılmıştır. Ayrıca elektronik tebligat uygulaması yanında usulsüz tebliğ işlerinin önlenmesi için tebligat görevlilerine eğitim verilmesi de planlanmıştır.

Türk yargısına gerek yargı içerisinde gerekse kamuoyundan yöneltilen en önemli eleştirilerden biri hâkimlerin uzmanlığını sağlayacak bir anlayışın benimsenmemesidir. Söz konusu eleştirinin tarihi oldukça eskidir ve etkisini hiçbir zaman yitirmemiştir. Bu Strateji Belgesi’yle öngörülen en önemli yeniliklerden biri de hâkimlerin ceza ve hukuk hâkimi olarak ayrılmalarının öngörülmesidir. Bununla, ihtisaslaşmanın temel boyutu oluşturulacak ve alt ihtisaslaşmalara da zemin sağlanacaktır.

Mahkemelerin yetki çevresinin performansına dönük bir yaklaşımla belirlenmesinin önemli sonuçları bulunmaktadır. Çözümü uzmanlık gerektiren davaların (ticari davalar, fıkri ve sınai haklardan kaynaklanan davalar gibi) il merkezlerindeki ihtisas mahkemelerinde görülebilmesi hâlihazırda HSK kararıyla bazı yerlerde uygulanmaktadır. Bu uygulamanın ülke genelinde yaygınlaştırılması bu Strateji Belgesi döneminde değerlendirilecektir.

İstinaf yargılaması yapan bölge adliye mahkemeleri geçtiğimiz Strateji Belgesi döneminde 11 yerde faaliyete geçirilmiştir. Bu dönemde hâlihazırda faaliyette bulunmayan 4 istinaf mahkemesi de faaliyete geçirilecektir⁴⁰. Mahkemelerin bağımsız bir şekilde karar vermelerini engellemeyecek şekilde istinaf mahkemeleri arasında uyumun sağlanmasına⁴¹ ve kurumsal kapasitelerinin artırılmasına yönelik çalışmalar da sürdürülecektir.

Adli yargıda bir hâkime düşen ortalama dosya sayısı 2014 yılında 865 iken bu sayı 2017 yılında 929 olmuştur. Dosya sayısının fazlalığı birçok sorunun temelini oluşturmaktadır. Bunlardan biri de duruşmaların birden fazla celsede gerçekleştirilmesidir.

Yargılamaların tek celsede bitirilememesi, yargının en önemli sorunları arasında sürekli olarak dile getirilmektedir. Bu konudaki uygulama mevzuatı hilafına sistematik hâle gelmiştir. Duruşmalarda hukuki dinlenilme hakkının yeterince sağlanmadığı, yargılama diyalektiğinin yeterince oluşturulmadığı ve hâkimleri meşgul edecek çok sayıda prosedürün görüldüğü de ifade edilmektedir. Bu bölümde duruşmalara ilişkin belirtilen sakıncaları ortadan kaldırmaya yönelik bir dizi önlem sıralanmıştır. Söz konusu önlemlerin çelişmeli yargılamaya hizmet edeceği değerlendirilmektedir.

Hâlihazırda uygulanan duruşma zaptı oluşturma sistemi hâkimin, söylenenleri gerektiğinde özetleyerek yazdırmasından ibarettir. Bu uygulama ifade ve vurguların dosyalara tam olarak yansımaması ihtimalini doğurmaktadır⁴². Bu usul, pratik olmadığı gibi sürdürülebilir de değildir. Bu itibarla duruşma kayıt sistemi değiştirilecek ve aşamalı olarak bilişim sistemi üzerinden doğrudan kayıt sistemine geçilecektir.

Strateji Belgesi’nin tümüne hâkim anlayışlardan biri de prosedürlerin sadeleştirilmesidir. İyi uygulama örneklerine mukayeseli hukuk perspektifinden bakıldı-

40 Faaliyette olan bölge adliye mahkemeleri: Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Samsun, Sakarya ve Konya. Faaliyete geçirecek bölge adliye mahkemeleri: Kayseri, Diyarbakır, Van ve Trabzon

41 İstinaf mahkemeleri arasında oluşan kesin nitelikteki karar farklılıklarını gidermek üzere mevzuatta yer alan sistemin yargı bağımsızlığı çerçevesinde güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun’un 35’inci maddesi ile bölge adliye mahkemesi başkanlar kuruluna, re’sen veya bölge adliye mahkemesinin ilgili hukuk veya ceza dairesinin ya da Cumhuriyet başsavcısının, Hukuk Muhakemeleri Kanunu veya Ceza Muhakemesi Kanunu’na göre istinaf yoluna başvurma hakkı bulunanların, benzer olaylarda bölge adliye mahkemesi hukuk veya ceza dairesince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında ya da bu mahkeme ile başka bir bölge adliye mahkemesi hukuk veya ceza dairesince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında uyumsuzluk bulunması hâlinde bu uyumsuzluğun giderilmesini gerektiren olarak istemeleri üzerine, kendi görüşlerini de ekleyerek Yargıtay’dan bu konuda bir karar verilmesini istemek görevi verilmiştir.

42 Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 156’ncı maddesine göre; ön inceleme, tahkikat ve yargılama işlemleri ancak tutanakla ispat olunabileceğinden duruşma tutanağı oluşturulmasının bir davanın en önemli işlemlerinden biri olduğu tartışmalıdır. Benzer bir düzenleme Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 222’nci maddesinde de yer almaktadır.

ğında duruşmasız çözülecek suç tiplerinin ve uyuşmazlıkların belirlendiği görülmektedir⁴³. Bu itibarla duruşmasız çözülebilecek uyuşmazlıklara ilişkin çalışma yapılacaktır.

Duruşma saatlerinin belirlenmesine yönelik uygulama iş yükü fazlalığına bağlı olarak rasyonel olmaktan çıkmıştır. Bu yönde geleneksel hâle gelen uygulama herkesin duruşma sırasının gelmesini beklemesidir. Bu durum adliyede beklemek durumunda kalan tarafların yıpranması sonucunu doğurmaktadır. Tüm bu olumsuzluklar göz önünde bulundurulduğunda mahkemelerin duruşma takvimlerinin, öngörülebirliliği sağlayacak şekilde hazırlanması ve uygulanması kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Belge'de Cumhuriyet savcısı sayısının artmasına bağlı olarak asliye ceza mahkemelerinde duruşma savcılığı uygulamasının getirilmesi de öngörülmüştür.

Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın işlerinin kolaylaştırılması Belge'de ele alınan konulardan biri olmuştur. Paydaş görüşmelerinde özellikle yabancı ülke makamları tarafından verilen vasilik kararlarının tanınmasıyla ilgili önemli sorunlar yaşandığı ve mağduriyetlerin oluştuğu dile getirilmiştir. Bu kapsamda başta vasilik kararları olmak üzere yabancı mahkemeler tarafından verilen kararların tanınması-

na ve tenfizine ilişkin süreçlerin ele alınması öngörülmüştür.

Adalet Bakanlığı'nın kendi bünyesi dışında oluşturulmuş, akademik anlayışla adeta bir sivil toplum örgütü gibi çalışacak bir enstitünün politika oluşturma sürecine katkıda bulunacağı değerlendirilmiştir. Mukayeseli hukuk alanında da çalışmalar yapacak bir enstitünün kurulması bu dönemin önceliklerinden olacaktır.

Belge'de ayrıca yeni bir adliye mimarisi anlayışına vurgu yapılmıştır. Adliye mimarisinin bir yandan adalete erişimle, diğer yandan çalışma verimliliği ile yakından ilgisi bulunmaktadır. Duruşma salonlarının adliye içerisindeki konumu, dizaynı ile çalışma mekânlarının tasarımının işlevselliği geliştirecek ve erişimi kolaylaştıracak bir bakış açısıyla ele alınması gerekmektedir. Özellikle büyük adliyelerde buna olan ihtiyaç daha çok ön plana çıkmaktadır. Yekpare büyük yapılar karmaşa ve düzensizlik görüntüsü verebilmektedir. Bu nedenle farklı bloklardan oluşan (savcılık, hukuk mahkemeleri, ceza mahkemeleri gibi) yapılara ihtiyaç bulunmaktadır. Bundan hareketle farklı tip ve büyüklükte projeler geliştirilmesi ve uygulanması planlanmıştır.

AMAÇ 4 PERFORMANS VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI

HEDEF 4.1

Adalet sisteminde performans ölçümü ve geliştirilmesi ile kalitenin artırılmasına yönelik araçlar güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- Yargıda performans kriterleri yeniden belirlenecek ve uzun süren soruşturma ya da davalar için "Performans Esaslı İzleme Sistemi" oluşturulacaktır.
- HSK Teftiş Kurulu bünyesinde Yargıda Performans Ölçüm ve Takip Merkezi kurulacaktır.
- Hizmet kalitesinin artırılması ve yargılamaların makul sürede sonuçlandırılması için adalet komisyonlarının yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenecektir.

HEDEF 4.2

"Yargıda Hedef Süre" uygulaması vasıtasıyla sistemin şeffaflığı artırılacak ve makul sürede yargılanma hakkı daha etkin korunacaktır.

FAALİYETLER

- Hedef süre uygulaması takip edilecek ve hedef süreyi aşan dosyalara yönelik önlemler alınacaktır.
- Bölge adliye ve bölge idare mahkemelerinde uygulanacak hedef süreler belirlenecektir.
- Savcılık ve mahkemelerin genel hedef süre içerisinde kalarak kendi hedef sürelerini belirlemeleri sağlanacaktır.
- Adli süreçler esnasında bilgi ve belge istenilen kurum ve kuruluşların istemleri en kısa sürede yerine getirmelerine yönelik tedbirler geliştirilecektir.

⁴³ Bu uygulama özellikle basit uyuşmazlıklar için geliştirilmektedir. Duruşmasız çözüme itiraz hâlinde duruşma açılması yolu tercih edilmekte ve bu suretle taraflara seçenek sunulmaktadır. Tarafların iradesi, davanın görülme usulü ve yargılamanın duruşmalı devam etmesi konusunda belirleyici olmaktadır.

HEDEF 4.3

İhtisas mahkemelerine ve uzmanlaşmaya yönelik uygulamalar artırılacaktır.

FAALİYETLER

- Hâkimlerin meslek hayatları boyunca ceza ve hukuk hâkimi olarak ayrışmaları ve bu yönde ihtisaslaşmaları sağlanacaktır.
- İhtisas gerektiren çevre, imar ve enerji gibi alanlarda özel mahkemeler kurulacaktır.
- Bazı davaların (ticari davalar, fikrî ve sınai haklardan kaynaklanan davalar gibi) il merkezlerindeki ihtisas mahkemelerinde görülebilmesine yönelik çalışma yapılacaktır.
- Bazı ihtisas mahkemelerinde görev yapan hâkimlerin bu mahkemelerde görev almadan önce ya da gerektiğinde görevleri süresince eğitim almaları sağlanacaktır.

HEDEF 4.4

İstinaf mahkemeleri güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- Yeni bölge adliye mahkemeleri faaliyete geçirilecektir.
- Hâkim, savcı ve personel sayıları ile birlikte daire sayıları artırılacaktır.
- Bireylerin hukuki güvencelerinin korunması ilkesinin de gözetilmesi suretiyle yargılamaların uzamasının önüne geçilmesi için kanun yolu düzenlemeleri gözden geçirilecektir.
- Bölge adliye mahkemeleri bünyesindeki ceza dairelerinin istinaf usulündeki bozmaya ilişkin yetkileri yeniden düzenlenecektir.
- İstinaf mahkemeleri arasında oluşan kesin nitelikteki karar farklılıklarını giderecek bir sistemin kurulması sağlanacaktır.

HEDEF 4.5

Bilirkişilik sisteminin etkinliği ve verimliliği artırılacaktır.

FAALİYETLER

- Alanında ve konusunda uzmanlaşmış kişilerin bilirkişilik sistemine dâhil edilmesi sağlanacaktır.
- Bilirkişilik hizmetlerinin denetim ve performans sisteminin usul ve esasları ile bilirkişilerin uzmanlık alanlarına göre belirli bir sürede bakabilecekleri dosya sayısı tespit edilecektir.
- Bilirkişilerin uyacağı rehber ilkeler ve hazırlayacakları raporların standartları belirlenecek ve uygulama birliği oluşturulacaktır.
- Bilirkişi olarak hizmet verecek özel hukuk tüzel kişilerinin ve bu tüzel kişilik bünyesinde bilirkişi olarak çalışacakların taşınması gereken nitelikler ile faaliyet gösterecekleri temel ve alt uzmanlık alanları belirlenecektir.

HEDEF 4.6

Tebliğattan kaynaklanan sorunlar giderilecektir.

FAALİYETLER

- Elektronik tebligat uygulaması yaygınlaştırılacaktır.
- Tebliğattan kaynaklanan sorunların önlenmesi için tebligat görevlilerine yönelik, mahallinde zorunlu eğitim şartı getirilecektir.
- Tebliğat mevzuatı tebligat yapılmasını önlemeye yönelik davranışları engelleyecek şekilde yenilenecektir.

HEDEF 4.7

Teknolojik imkânlardan da yararlanılarak adalet hizmetlerinin vatandaş odaklı sunulması sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- Yurt dışında yaşayan vatandaşların adli işlerinin kolaylaştırılması için bilişim sisteminin yurtdışı temsilcilikleri ile entegrasyonu sağlanacaktır.
- Adliye bulunmayan ilçelerde SEGBİS üzerinden ifade ve beyan verme imkânı sağlanacaktır.
- Büyük havalimanlarında SEGBİS üzerinden ifade ve beyan verme imkânı sağlanacaktır.
- Mahkeme nöbet sistemi daha da iyileştirilecektir.

HEDEF 4.8

Duruşma saatlerinin aynı ya da çok kısa aralıklarla verilmesi uygulamasına son verilecek ve duruşmaların hâkim, savcı ve avukatların işin usulüne ve esasına yoğunlaşmasını mümkün kılacak şekilde yeniden tasarlanması sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- Asliye ceza mahkemelerinde duruşma savcılığı uygulamasına yeniden geçilecektir.
- Duruşmasız çözülebilecek uyuşmazlıklara ilişkin usuller geliştirilecektir.
- Duruşma takvimlerinin, öngörülebilirliği mümkün kılacak şekilde hazırlanması ve uygulanması sağlanacaktır.
- Duruşma kayıt uygulaması değiştirilecek; aşamalı olarak, bilişim sistemi üzerinden “doğrudan kayıt” uygulamasına geçilecektir.
- Hukuk mahkemelerinde SEGBİS uygulaması yaygınlaştırılacaktır.
- Davaların tek celsede bitirilmesi kuralına riayet edilmesinin sağlanması için çalışmalar yapılacaktır.
- Mahkeme hâkiminin mazereti nedeniyle keşif ve duruşmalara katılamayacağını taraf avukatlarına bildirilmesi sağlanacaktır.
- Ara kararların amaçlarına uygun olarak yerine getirilip getirilmediğinin celse arasında kontrol edilmesini zorunlu kılacak düzenlemeler yapılacaktır.

HEDEF 4.9

Mahkeme yazı işleri müdürlükleri güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- Yazı işleri müdürlüğünün görev ve yetkileri genişletilecek ve “kariyer meslek” olarak yeniden yapılandırılacaktır.
- Ön inceleme duruşmasından önce tensip zaptı ile belirlenen işlemlerin kalem tarafından eksiksiz şekilde yapılmasına ve takibine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.
- Adli ve idari yargı mahkemelerinde ön bürolar oluşturulacaktır.
- Kalem personeli değişikliklerinde mahkeme hâkiminin görüşünün alınması sağlanacaktır.

HEDEF 4.10

Yargıda bilişim sistemleri geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- Bilişim sisteminin siber güvenlik standartları geliştirilecektir.
- Yargıda “yapay zekâ ve uzman sistem” uygulamalarının kullanılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Bilişim sistemi, günümüz teknolojilerine uyumlu olacak şekilde kullanıcı dostu uygulamalarla yenilenecektir.

HEDEF 4.11

Adli Tıp Kurumu’nun kapasitesi güçlendirilecek ve adli tıp hizmetleri ülke geneline yaygınlaştırılacaktır.

FAALİYETLER

- Adli Tıp Kurumu’nun insan kaynakları ile fiziksel ve teknolojik altyapısı güçlendirilecektir.
- Uluslararası akreditasyon kapsamı genişletilecektir.
- Adli Tıp Kurumu’na gönderilen dosyalarda bulunması gerekli bilgi ve belgelere ilişkin standartlar belirlenecektir.
- Adli Tıp Kurumu’nda “hedef süre uygulaması” hayata geçirilecektir.

HEDEF 4.12

Üniversitelerle iş birliği hâlinde çalışmalar yapmak üzere bir enstitü kurulacaktır.

FAALİYETLER

- a) Bünyesinde ceza hukuku, infaz hukuku, özel hukuk, idare hukuku ve mukayeseli hukuk gibi bölümlerin yer alacağı bir enstitü kurulacaktır.

HEDEF 4.13

Uluslararası adli yardımlaşma ve adli iş birliği geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- a) Adalet Bakanlığı'nın yurt dışı teşkilatı güçlendirilecektir.
- b) Adalet müşavirlerinin çalışma usul ve esasları, yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın hukuki ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden belirlenecektir.
- c) Adli yardımlaşma konusunda adliyelerde irtibat noktaları belirlenecek ve eğitimler düzenlenecektir.
- d) Yabancı mahkemelerce verilen kararların tanıma ve tenfizine ilişkin usuller gözden geçirilecek ve basitleştirilecektir.
- e) Sınır aşan örgütlü suçlar, terör, terörizmin finansmanı, sanal ortamda işlenen suçlar, insan ticareti, göçmen kaçakçılığı, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama ve uyuşturucu madde ticareti suçları alanında uluslararası iş birliği geliştirilecektir.

HEDEF 4.14

Yargı teşkilatının AB katılım sürecine ilişkin proje geliştirme ve uygulama kapasitesi güçlendirilecek, yargı mensuplarının AB hukuku konusunda farkındalığının artırılması sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- a) AB projeleri konusunda yurt içi ve yurt dışında eğitimler düzenlenecektir.
- b) Projelerin etkinlik ve sürdürülebilirliğinin ölçülmesi ve takip edilmesine ilişkin kapasite geliştirilecektir.
- c) Proje aşama ve sonuçlarına ilişkin raporlar hazırlanıp kamuoyuna duyurulması sağlanacaktır.
- d) Yargı alanında AB'nin ilgili mevzuatı ile Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın önemli kararlarının çevirisi yapılacaktır.
- e) Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'ye ilişkin yıllık ilerleme raporları değerlendirilerek eylem planları hazırlanacaktır.
- f) Yargı alanında faaliyet gösteren AB kuruluşlarıyla (EJN, Eurojust) ilişkiler geliştirilecektir.
- g) Yargı mensuplarının başta Avrupa Birliği Adalet Divanı olmak üzere AB kurumlarında staj görmeleri sağlanacaktır.

HEDEF 4.15

Yeni bir adliye mimarisi anlayışı geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- a) Yeni hizmet binalarında mahkemeler ve Cumhuriyet savcılıklarının mekânsal olarak ayrılması sağlanacaktır.
- b) Çalışma verimliliğini artıracak bir anlayışla farklı tip ve büyüklükte projeler geliştirilecek ve uygulanacaktır.
- c) Yeni binalar tasarlanırken çevreyi gözeten, çocuk, aile, mağdur ve tanıkların ihtiyaçlarını da karşılayan uygulamalar geliştirilecektir.
- d) Aynı adliyenin hizmet binalarının farklı yerlerde olmasının önüne geçilerek hizmete erişim kolaylaştırılacaktır.

Hukukun üstünlüğü ilkesinin eksiksiz biçimde vücut bulmasının ön koşullarından biri de savunma hakkının sağlanmasıdır. Temel insan haklarından olan savunma hakkı, kişiyi diğer hak ve özgürlüklere kavuşturması açısından büyük önem taşımaktadır.

Maddi gerçeğe ulaşılması, ancak yargılamayı hâkim, savcı ve avukatların kolektif çabayla yürüttükleri bir faaliyet olarak kabul eden, buna uygun bir mevzuat altyapısını oluşturan bir sistem vasıtasıyla mümkündür. Kolektif çalışmanın öngörülmediği bir sistem rasyonel olmadığı gibi tarafları da memnun etmeyecektir.

Hukukun üstünlüğü ilkesinin eksiksiz biçimde vücut bulmasının ön koşullarından biri de savunma hakkının sağlanmasıdır. Temel insan haklarından olan savunma hakkı, kişiyi diğer hak ve özgürlüklere kavuşturması açısından büyük önem taşımaktadır.

Adil yargılanma hakkının unsurlarından birini teşkil eden “silahların eşitliği ilkesi” mahkeme önünde sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından taraflar arasında tam bir eşitliğin gözetilmesini gerekli kılar. Köklü bir tarihi olan savunma hakkının bir vekil, temsilci, müdafî aracılığı ile kullanılması, avukatlık mesleğini doğurmuştur.

Avukatlık mesleği ülkemizde kamu hizmeti olarak tanımlanmaktadır⁴⁴. Bu kamu hizmetinin nitelikli biçimde yerine getirilmesi avukatlık mesleğinin güçlendirilmesini gerektirmektedir.

Tüm dünyada avukatlık mesleğinin önemi tarih boyunca sürekli artmıştır. Yargı sistemleri avukatların rolünü genişleterek günümüze kadar gelmiştir. Bugün için avukatların rolü sadece soruşturma ve yargılamalar açısından anlam ifade etmemektedir. Bu meslek ekonomik ve sosyal ilişkilerde giderek daha fazla işlev görmektedir. Bu işlev vatandaşlar için hukuki güvenliği temin etmekte ve koruyucu hukuk anlayışını güçlendirmektedir.

Bu Strateji Belgesi döneminde avukatlık mesleğine ilişkin köklü değişiklikler yapılması planlanmıştır. Ülkemizde adalet sisteminin savunma hakkı ve avukatlık mesleğine ilişkin yönü konusunda oldukça geniş bir bilgi birikimi bulunmaktadır. Bu alana ilişkin çok sayıda bilimsel etkinlik ve yayın yapılmıştır. Bu yöndeki hedefler belirlenirken bir yandan bu bilgi birikiminden faydalanılmış, diğer yandan uluslararası uygulamalar göz önünde bulundurulmuştur.

Hukuk dünyamızda yaşanan gelişim ve değişimle birlikte başta avukatlık mesleğine giriş usulü ve avukatlık stajı olmak üzere pek çok konunun gözden geçirilmesi ve mesleğin geleceği açısından kalıcı çözümler üretilmesi zorunlu hâle gelmiştir.

Ülkemizde hukuk fakültesi mezunları sınava tabi tutulmaksızın baro levhasına kaydolmakta ve avukatlık mesleğine başlayabilmektedir. Bu durum, sayısı her geçen yıl artan hukuk fakültesi mezunlarının avukatlık mesleğine doğrudan girmesine yol açmaktadır⁴⁵. Bugün için hemen hemen her ülke çeşitli eleme sistemleri öngörmektedir.

Belge’de bu ihtiyacın karşılanabilmesi için hukuk eğitiminden sonra ayrı bir genel sınav (Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı) öngörülmektedir. Bu durumda hukuk fakültesi mezunlarının avukatlık stajına başlayabilmeleri için hâkimlik ve savcılık mesleğinde olduğu gibi merkezi bir sınavda başarılı olmaları gerekecektir. Bu sınavın ÖSYM tarafından yapılması öngörülmüştür⁴⁶.

Tüm mesleklerde olduğu gibi avukatlık mesleğinde de mesleğe hazırlık dönemi büyük önem arz etmektedir. Mevcut avukatlık stajının⁴⁷ güçlendirilmesine ihtiyaç olduğu konusunda yargı kamuoyunda fikir birliği bulunmaktadır. Avukatlık stajının yeniden yapılandırılması mesleki kalite açısından son derece önemlidir. Bu itibarla avukatlık stajının süresi ve içeriğinin daha verimli olacak şekilde düzenlenmesi öngörülmüştür. Avukatlık stajı yapanlar staj süresince sigortalı olarak çalışmamaktadır. Bu durum, stajın verimliliğini düşürmekte ve mağduriyetleri beraberinde getirmektedir. Bundan hareketle avukat stajyerlerinin staj süresince ekonomik olarak desteklenmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Nitelikli yargı hizmeti sunulabilmesi için avukatların yargı faaliyetine aktif katılımlarının sağlanması büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde avukatla temsil zorunlu olmadığından hukuki ve teknik bilgi gerektiren pek çok dava vatandaşlar tarafından hukuki yardım olmaksızın açılmakta, bu durum yargılamaların uzun sürmesi yanında hatalı sonuçlanmasına neden olmaktadır. Avukatla temsil zorunluluğu ilk bakışta hak arama özgürlüğüne bir kısıtlama gibi gözükse de maddi durumu yetersiz olanların bu ihtiyacı adli yardım sistemi ile devlet tarafından karşılanacaktır.

Belge’de, nitelikli yargılamanın ancak tüm sùjelerin aktif katılımıyla yapılabileceğine vurgu yapılmıştır. Bunun mevzuat altyapısını ilgilendiren boyutuyla birlikte aynı zamanda alışkanlıklarla da yakın ilgisi bulunmaktadır. Türk yargısında bu alışkanlıkların değiştirilmesine olan ihtiyaç açıktır. Bunun sağlanabilmesi için hâkim ve savcılar ile avukatların katıldığı bilimsel etkinlik ve programlar gerçekleştirilecektir.

Bu amaç kapsamında ele alınan, “avukatlık hizmetleri üzerindeki vergi yükü” paydaş müzakerelerinde gündeme gelen konulardan biri olmuştur. Vergi yükünün adalete erişimle doğrudan bağlantısı bulunmaktadır. Bu itibarla bazı yargısal süreçlerdeki (aile hukuku, iş uyuşmazlıkları ve çocuklara yönelik yargısal süreçler gibi) avukatlık hizmetinden alınan vergilerde indirim yapılmasının adalete erişim hakkını geliştireceği değerlendirilmiştir.

Avukatlık mesleğinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılırken kamuda çalışan avukatların sorunları da gözden kaçırılmamalıdır. Kamuda çalışan avukatların farklı statülerde çalışmaları, denetimleri, mali ve özlük hakları ile ilgili konuların da yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Günümüzde avukatlık uluslararası bir meslek hâline gelmiştir. Bugün için avukatlarımız dünyanın birçok yerinde önemli hukuksal süreçlerde rol almaktadırlar. Ayrıca yurt dışında düzenlenen mesleki eğitim, seminer ve toplantılara katılma ihtiyacı da her geçen gün artmaktadır. Avukatların da bazı kamu görevlileri gibi belirli bir kıdeme eriştikten sonra mesleklerinin icrası açısından zorunlu bir ihtiyaç olan hususi damgalı pasaport edinme hakkına sahip olmalarının sağlanması için çalışmalar yürütülecektir.

Yargının kurucu unsuru olan savunmayı temsil eden avukatlar ve onların meslek kuruluşları olan baroların işlevlerini sağlıklı biçimde yerine getirmeleri ancak adliyelerde gerekli fiziksel ihtiyaçların karşılanması hâlinde mümkün olabilecektir. Bu konuda gerekli çalışmalar, imkânlar ölçüsünde gerçekleştiriliyor olmakla birlikte Belge’de işin önemine binaen konuya vurgu yapılmıştır.

44 19/03/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nun “Avukatlığın mahiyeti” kenar başlıklı 1’inci maddesi, “Avukatlık, kamu hizmeti ve serbest bir meslektir. Avukat, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil eder” şeklindedir. Bu madde ile avukatlık mesleğinin bağımsızlığı ve yargının üç temel ögesinden biri olduğu belirlenmiştir. Avukatlığın kamu hizmeti olduğuna yapılan vurgu bir kamu otoritesine bağlı olma anlamına gelmeyeip tam aksine mesleği güçlendirmeye yöneliktir.

45 2002 yılında avukat sayısı 46.552 iken 2019 yılı itibarıyla bu sayı 130.873 olmuştur.

46 Ayrıntılı bilgi 3’üncü Amaç açıklamalarında ve 39 numaralı dipnotta yer almaktadır.

47 Avukatlık Kanunu Madde 15-Avukatlık stajı bir yıldır. Stajın bu kısmında yer alan hükümler uyarınca ilk altı ay mahkemelerde ve kalan altı ay da en az beş yıl kıdemli olan (Bu beş yıllık kıdem hesabına Kanun’un 4 üncü maddesinde yazılı hizmette geçen süreler de dahildir.) bir avukat yanında yapılır. Stajın hangi mahkeme ve adalet dairelerinde, ne surette yapılacağı yönetmelikte gösterilir.

AMAÇ 5 SAVUNMA HAKKININ ETKİN KULLANIMININ SAĞLANMASI

HEDEF 5.1

Niteliğin artırılması hedefi çerçevesinde avukatlık mesleğine giriş usulü değiştirilecektir.

FAALİYETLER

- Avukatlık stajına başlamak için "Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı"nda başarılı olma şartı getirilecektir.
- Avukatlık stajının süresi ve verimliliği hususlarında çalışmalar yapılacaktır.
- Avukat stajyerlerinin staj süresince sigortalı olarak çalışabilmelerine ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

HEDEF 5.2

Savunmanın yargılamalara etkin katılımı sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- Avukatların bilgi ve belge temin etmelerine ilişkin yasal yetkilerinin genişletilmesi sağlanacaktır.
- Hukuki güvenliğin artırılması için bazı iş ve işlemlerin avukat aracılığıyla yapılması sağlanacaktır.
- Bazı davalarda avukatla temsil zorunluluğu hususunun yargı kamuoyunda tartışılması sağlanacak ve bu konuda bir yaklaşım geliştirilecektir.
- Avukatların sundukları belgelere güvenin esas olduğuna, makul gerekçeye dayanan taraf itirazı hâlinde belgenin inceleme konusu yapılacağına ilişkin düzenleme yapılacaktır.
- Vatandaşların adalete erişim hakkının güçlendirilmesi için avukatlık hizmetleri üzerindeki vergi yükü yeniden değerlendirilecektir.

HEDEF 5.3

Yargının kurucu unsuru olan savunmayı temsil eden avukatların mesleklerini daha rahat ifa edebilmelerine yönelik yeni uygulamalar geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- Kamu avukatlarının çalışma esaslarına ve özlük haklarına yönelik mevzuatta iyileştirme yapılacaktır.
- Mesleklerini icra ederken avukatlara adli ve idari yargı hizmet binalarında gerekli kolaylıklar sağlanacaktır.
- Avukatların hususi damgalı pasaport alabilmeleri gibi farklı alanlardaki hakları geliştirilecektir.

Demokratik toplumun gerekliliklerinden biri de engelli haklarının korunması ve engelli bireylere yönelik kolaylaştırıcı uygulamaların geliştirilmesidir. Bu nedenle, Belge ile engellilerin adalete erişimini kolaylaştıran uygulamaların yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

Adalete erişimin eşit bir şekilde sağlanması, hukukun üstünlüğü ilkesinin kabul gördüğü toplumların temel hedefleri arasında yer almaktadır.

Zaman içerisinde sürekli yeni boyut kazanan adalete erişim, hizmetlerin erişilebilirliği ve etkinliğini kapsamaktadır. Karşılaştırmalı hukukta yargı reformlarının ortak paydalarından biri hizmet kalitesinin artırılmasıdır. Adalet hizmetlerinin kalitesi arttıkça doğal olarak yararlanıcıların memnuniyet oranı da artmaktadır.

Sistemin sadeleştirilmesi için düzenlemelerin olabildiğince yeknesak hâle getirilmesi gerekmektedir. Aksi yöndeki düzenlemeler bir yandan yararlanıcılar diğer yandan uygulayıcılar için sorun teşkil etmekte ve neticede adalete erişimi zorlaştırmaktadır. Adalete erişimin kolaylaştırılması hedefinin hayata geçirilmesinde “başvuru süreleri”nin ele alınması önem taşımaktadır⁴⁸. Bundan hareketle dava açma ve kanun yoluna başvuru sürelerinin adli ve idari yargıda belli bir sistem içerisinde ele alınıp mümkün olduğu ölçüde yeknesak hâle getirilmesi gerekmektedir.

Görevsizlik ve yetkisizlik kararları sonrasında uyuşmazlığı çözecek mercinin belirlenmesine ilişkin düzenlemeler uygulamada rasyonel bir görüntü arz etmemektedir. Bu belirsizlik, süreçlerin uzamasına neden olmakta ve taraflar için öngörülebilirliği kaldırarak sisteme güveni olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca görevsizlik ve yetkisizlikten bahisle verilen bozma kararlarının da zamanla arttığı görülmektedir⁴⁹. Bu nedenlerle adli ve idari yargıda verilen görevsizlik ve yetkisizlik kararlarından dolayı süreçlerin uzamasının önüne geçecek bir model oluşturulması amaçlanmıştır.

Adli yardım, mali olanakları yetersiz kişilerin dava harç ve masraflarından muaf tutulması ve kendisi için baro tarafından ücretsiz avukat görevlendirilmesidir. Adli yardım sisteminin güçlendirilmesi sistemin insan odaklı olduğunun önemli bir göstergesidir. Bundan hareketle bu Strateji Belgesi kapsamında adli yardım sisteminin güçlendirilmesi için çalışmalar yapılacaktır. Başvuru prosedürünün kolaylaştırılması, başvuru için standart formlar oluşturulması ve e-Devlet üzerinden başvuru imkânı getirilmesi öne çıkan çalışmalar arasında yer alacaktır.

Adalet sistemi tüm sadeleştirme çabalarına rağmen, öngörülen prosedürler nedeniyle karmaşık bir yapıdadır. Bu nedenle yararlanıcıların profesyonel destek alması önemlidir. Bu destek uluslararası iyi uygulama örneklerinde “adli yardım ofisleri” tarafından verilmektedir. Ofislerde başvuruçulara, hakları ve yargısal prosedürler konusunda danışmanlık hizmeti sunulmaktadır. Bu uygulamanın avukatlık meslek kuruluşları eliyle sunulmasının faydalı olacağı değerlendirilmiş ve bu konu Belge’de düzenlenmiştir.

Adalete erişim konusunda kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık öngören düzenlemeler büyük önem taşımaktadır⁵⁰. Bu konuda hassasiyet arz eden diğer bir grup ise yaşlılardır. Bu önlemler dünya genelinde giderek yaygınlaşmaktadır. Bu Strateji Belgesi döneminde ülkemizde buna yönelik uygulamalar geliştirilecektir. Adli yardım sisteminin kolaylaştırılması bu uygulamalardan olacaktır.

Türkiye’de bulunan yabancıların adalete erişiminin güçlendirilmesi de ele alınacak konulardan biri olacaktır. Bu kapsamda, yabancı şüpheli ve sanıklara isteği aranmaksızın müdafî tayin edilmesi uygulaması değerlendirilecektir. Ayrıca yabancılar yönelik olarak hazırlanan şüpheli ve sanık hakları formunun yaygın dillerde verilmesi de sağlanacaktır.

Demokratik toplumun gerekliliklerinden biri de engelli haklarının korunması ve engelli bireylere yönelik kolaylaştırıcı uygulamaların geliştirilmesidir. Bu nedenle, Belge ile engellilerin adalete erişimini kolaylaştıran uygulamaların yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

Yararlanıcıların yargı sistemi ve süreçler hakkında bilgilendirilmesine yönelik internet üzerinden de erişilebilen broşürler hazırlanması, toplumsal

bilinirliği artıracak ve adalete olan güveni olumlu yönde etkileyecektir. Adliyelerde başta öğrenciler olmak üzere vatandaşlara yönelik programlar düzenlenmesi birçok ülkede başvurulan bir yöntemdir. Bu yöntemin ülkemizde de uygulanması elzemdir.

Yargı - medya ilişkilerinin kurumsal bir yapıda geliştirilmesi toplumun sağlıklı bilgi almasına vesile olacaktır. Zira hukukun üstünlüğü ile kamunun bilgi edinme hakkı arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Yargısal faaliyetlerden doğrudan etkilenen toplumla medya üzerinden etkili bir iletişimin kurulması önem taşımaktadır. Geçtiğimiz dönemde, bu amaca hizmet etmek üzere 141 ağır ceza merkezi ile 18 adli ve idari istinaf mahkemesi olmak üzere toplam 159 birimde medya iletişim büroları kurularak faaliyete geçirilmiştir⁵¹. Önümüzdeki süreçte, medya iletişim bürolarında iletişim fakültesi mezunu tecrübeli personelin istihdamı ve iletişim kanallarının hızlı ve yoğun biçimde kullanılması sağlanacaktır.

Yargı mensuplarının yanında mahkeme ve savcılık yazı işleri müdürlüklerinde çalışan personelin de halkla ilişkiler ve iletişim konusunda özenli olması büyük önem taşımaktadır. Bu konuda eğitimler verilmesi, adliyelerde çalışma ve personel standartları belirlenmiş danışma masaları kurulması “yararlanıcı dostu” adliyelerin oluşturulmasını sağlayacaktır.

Tanıklık, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına ve adaletin tecellisine doğrudan etki etmektedir. Tanığa özgü uygulamaların geliştirilememesi tanıkların yargısal süreçlerde örselenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle tanıklığı zorlaştıran uygulama ve yaklaşımların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılması öngörülmüştür.

48 Hukuk yargılamalarında, istinaf süresi tebliğ tarihinden itibaren 2 haftadır. İcra mahkemelerinde bu süre teffim veya tebliğ tarihinden itibaren 10 gündür. Ceza mahkemelerinde istinaf kanun yoluna başvurma süresi teffim veya tebliğden itibaren 7 gündür. İdare ve vergi mahkemelerinde bu süre, kararın tebliğinden itibaren 30 gündür. Ceza mahkemelerince verilen nihai kararlara karşı temyiz kanun yoluna başvurma süresi kararın teffim veya tebliğ tarihinden itibaren 15 gündür. İdare ve vergi mahkemelerince verilen kesin olmayan nihai kararlara karşı temyiz kanun yoluna başvuru süresi kararın tebliğinden itibaren 30 gündür. Ancak ivedi yargılama usulünün uygulandığı davalarda temyiz kanun yoluna başvurma süresi kararın tebliğ tarihinden itibaren 15 gün merkezi ve ortak sınavlara ilişkin yargılama usulünün uygulandığı davalarda ise temyiz kanun yoluna başvurma süresi kararın tebliğinden itibaren 5 gündür. İdari yargıda dava açma süresi, Danıştay ve idare mahkemelerinde 60 ve vergi mahkemelerinde 30 gündür. İvedi yargılama usulünün uygulandığı davalarda dava açma süresi 30 gün, merkezi ve ortak sınavlara ilişkin yargılama usulünün uygulandığı davalarda dava açma süresi 10 gündür.

49 2017 yılında Cumhuriyet savcılıklarınca verilen kararların % 14,5’i, ceza mahkemelerince verilen kararların % 7,3’ü, hukuk mahkemelerinde verilen kararların % 4’ü, idare ve vergi mahkemelerinde verilen kararların % 6,8’i bu doğrultudadır.

50 Kadın hakları, ailenin korunması ve kadına karşı siddet ve aile arabaluculuğu konusunda dikkate alınacak en önemli bağlayıcı Belge İstanbul Sözleşmesi’dir (Kadına Yönelik Siddet ve Aile İçi Siddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi). Bu sözleşme ve Kadına Yönelik ve Aile İçi Siddete Karşı Mücadele Uzman Grubu (GREVIO) tarafından hazırlanan 15/10/2018 tarihli Rapor, uygulama döneminde ayrıca dikkate alınacaktır.

51 Söz konusu faaliyet “Kitleleşen Medya ve Yargı Arasındaki İlişkilerin Güçlendirilmesi AB Projesi” kapsamında yürütülmüştür.

AMAÇ 6 ADALETE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE ADALET HİZMETLERİNDEN MEMNUNİYETİN ARTIRILMASI

HEDEF 6.1

Adli ve idari yargıda adalete erişimin kolaylaştırılması için başvuru süreleri yeniden düzenlenecek ve süreçlerdeki belirsizlikler ortadan kaldırılacaktır.

FAALİYETLER

- Dava açma ve kanun yoluna başvuruda farklı süreler gözden geçirilerek mümkün olduğu ölçüde yeknesak hâle getirilecektir.
- Adli ve idari yargıda görevsizlik ve yetkisizlik kararlarından dolayı yargılamaların uzamasının önüne geçecek bir model oluşturulacaktır.

HEDEF 6.2

Adalete etkili erişim için adli yardım sistemi güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- Özel hukuk alanında vatandaşların hukuki sorunları hakkında danışmanlık hizmeti alabilecekleri ofislerden oluşan bir hukuki yardım sistemi oluşturulacaktır.
- Özel hukuk alanında adli yardıma başvuru prosedürü kolaylaştırılacak, standart bir başvuru formu oluşturulacak ve e-Devlet üzerinden başvuru imkânı getirilecektir.
- Adli yardım hizmeti için avukatlara ödenen ücretler artırılabilecektir.
- Adli yardım hizmeti nedeniyle tahakkuk ettirilen vergilere ilişkin yeni bir düzenleme yapılacaktır.
- Arabuluculuk süreçlerindeki adli yardım hizmetleri güçlendirilecektir.
- Adli yardım hizmeti sunan avukatların bu konuda düzenli olarak eğitim almaları sağlanacak ve bu hizmeti veren avukatlara özgü performans kriterleri geliştirilecektir.
- Adli yardım sisteminin, kırılgan grupların ihtiyaçlarına duyarlı bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

HEDEF 6.3

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nde ve Engelli Hakları Kanunu'nda yer alan ilkeler doğrultusunda engelli dostu uygulamalar geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- Adliyelerde tüm engellilerin fiziksel erişimini kolaylaştıran uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.
- Başta işitme engelliler için işaret dili tercümanları olmak üzere engellilere hizmet verecek personelin istihdamı ve eğitimine ilişkin uygulamalar geliştirilecektir.
- Ceza infaz kurumlarında engellilerin hayatını kolaylaştıracak tedbirler artırılabilecektir.

HEDEF 6.4

Adalet sisteminde kadın haklarına ilişkin uygulamalar geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- Adli yardım sisteminde kadın haklarının daha etkili korunmasını sağlayan uygulamalar geliştirilecektir.
- Hizmet içi ve hizmet öncesi eğitimlerde kadın haklarına yönelik programlar geliştirilip uygulanacaktır.

HEDEF 6.5

Yaşlıların adalete erişimini kolaylaştıracak önlemler alınacaktır.

FAALİYETLER

- Adliyelerde yaşlıların hizmete erişimini kolaylaştıracak uygulamalar geliştirilecektir.
- Yaşlıların ihtiyaçlarına duyarlı bir adalet sistemi için personele yönelik eğitim çalışmaları gerçekleştirilecektir.

HEDEF 6.6

Yabancıların adalete erişimi güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- Yabancılara yönelik hazırlanan şüpheli, sanık ve mağdur hakları formunun yaygın dillerde (İngilizce, Arapça, Almanca, Fransızca, Rusça gibi) ilgililere verilmesi sağlanacaktır.
- Adalet sistemini anlatan, yabancılara yönelik broşürler hazırlanacak ve bu broşürlere internet üzerinden de ulaşılması sağlanacaktır.

HEDEF 6.7

Adalete erişim imkânlarının artırılması hedefi doğrultusunda hukuki himaye sigortasının geliştirilmesi sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- Mevcut sigorta genel şartları yeni ihtiyaçlara göre güncellenecektir.
- Hukuki himaye sigortasının yaygınlaştırılması için kamuoyunda farkındalık çalışmaları yapılacaktır.

HEDEF 6.8

Yargı hizmetlerinden memnuniyeti etkileyen unsurların tespiti için çalışmalar yapılacaktır.

FAALİYETLER

- Düzenli aralıklarla memnuniyet anketleri yapılacaktır.
- Akademisyenler ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla düzenli toplantılar gerçekleştirilecektir.

HEDEF 6.9

Yargıda medya ve halkla ilişkiler kurumsallaştırılacak ve vatandaşların işlerini kolaylaştıracak uygulamalar geliştirilecektir.

FAALİYETLER

- Adliyelerde kurulan medya iletişim büroları “medya ve halkla ilişkiler büroları” olarak yeniden yapılandırılacaktır.
- Medya ve halkla ilişkiler bürolarında iletişim fakültesi mezunu tecrübeli personelin istihdamı sağlanacaktır.
- Adliye muhabirleri için temel hukuk bilgi ve terminolojisine yönelik eğitim programları düzenlenecektir.
- Tüm ağır ceza merkezi adliyelerde danışma masaları oluşturulacak, danışma masalarının çalışma ve personel standartları belirlenecektir.
- Danışma masalarında öğrencilerin staj yapmasına ve gönüllülerin çalışmasına imkân sağlanacaktır.
- Adli hizmetlerin yararlanıcıların memnuniyetini artıracak şekilde sürdürülmesi için mahkeme ve savcılık yazı işleri müdürlüklerinde görev yapan personelin halkla ilişkiler ve iletişim becerileri konusunda eğitim almaları sağlanacaktır.

HEDEF 6.10

Adalet sistemi konusunda kamuoyunu bilgilendirme mekanizmaları güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- Kişisel verilerin korunması kaydıyla mahkeme kararlarının yayımlanması sağlanacaktır.
- Yargı sistemi ve içerdiği süreçler konusunda broşürler hazırlanarak bunların internet üzerinden erişime açılması sağlanacaktır.
- Adliyelerde başta öğrenciler olmak üzere vatandaşlara yönelik programlar düzenlenmesi suretiyle yargı sisteminin bilinirliği artırılabilecektir.

HEDEF 6.11

Tanıklığı zorlaştıran uygulama ve yaklaşımlar ortadan kaldırılacaktır.

FAALİYETLER

- Tanıklık ücreti ve tanıklara yaklaşımla ilgili standartlar belirlenecek, bu çerçevede kapsamlı bir tanıklık kılavuzu hazırlanacaktır.
- Tanıklığın önem ve değerine ilişkin broşürler hazırlanacaktır.
- Adliyelerde tanık bekleme odaları oluşturulacaktır.
- Tanık davetiyelerine tanık bilgilendirme metni konulacaktır.
- Tanıklara gönderilen davetiyelerde yer alan duruşma saatlerine mümkün olduğunca uyulmasına ilişkin çalışmalar yapılacaktır.

AMAÇ 7
CEZA ADALETİ
SİSTEMİNİN
ETKİNLİĞİNİN
ARTIRILMASI

Ceza adaleti sistemine ilişkin mevzuat, geçtiğimiz süreçte modern uygulamaları kapsayacak şekilde yenilenmiştir. Zaman içerisinde bu mevzuatta çok önemli değişiklikler yapılarak sistemin rahatlatılması amaçlanmıştır.

Ceza adaleti sistemi soruşturma, kovuşturma ve cezaların infazı aşamalarını kapsamaktadır. Ceza adaleti sisteminin adil, etkili ve rasyonel işlemesi, bireylerin yaşamını huzur ve güven içerisinde sürdürebilmesi ve toplum yaşamının esenlik içerisinde devam ettirilebilmesi için önemlidir.

Ceza adaleti sistemine ilişkin mevzuat, geçtiğimiz süreçte modern uygulamaları kapsayacak şekilde yenilenmiştir⁵². Zaman içerisinde bu mevzuatta çok önemli değişiklikler yapılarak sistemin rahatlatılması amaçlanmıştır.

Bugün için gerek Kıta Avrupası gerekse Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde, uyumsuzlukların soruşturma esnasında çözüme kavuşturularak dava konusu edilmeden sonuçlandırılmasına yönelik uygulamalar gittikçe artmaktadır. Bu konuda dünyadaki eğilim, dava sayısını önceki aşamalarda eleyerek azaltma doğrultusundadır. Nitelikli olmayan dava sayısının azaltılması, daha önemli davalar için nitelikli yargılama yapılmasına ve duruşmaların tek celsede bitirilmesi ilkesine hizmet edecektir. Bu yaklaşım “ehemmi mühime tercih etmek” prensibine de uygun düşer. Bu belirlemeden hareketle Cumhuriyet savcılarının etkili soruşturma yapmalarını sağlayacak uygulamaların geliştirilmesi ve adil yargılanma hakkının gözetilmesi suretiyle kovuşturma öncesi çözüm araçlarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır⁵³.

Nitelikli yargılama, ancak yeterli bir soruşturma ile mümkündür. Mahkemelerin, soruşturma sırasın-

da tamamlanması gereken işlemleri yapması ya da yapılmış işlemleri tekrar etmesi, önemli bir verimlilik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu verimlilik sorunu tarafların örselenmesine de sebep olmaktadır. Bu nedenle Cumhuriyet savcılıklarının ve adli kolluğun güçlendirilmesine ve iddianamenin iadesi müessesesine işlerlik kazandırılmasına olan ihtiyaç açıktır⁵⁴. Bu kapsamda iddianamenin iadesi müessesesinin kapsamı yeniden belirlenecektir.

Kovuşturma mecburiyeti ilkesi ve bu ilkenin uygulanma şekline ilişkin gelenekler, ceza mahkemelerine açılan dava sayısının artması sonucunu doğurmaktadır. Açılan davaların önemli bir oranı beraatle sonuçlanmaktadır⁵⁵. Mahkûmiyetle sonuçlanma ihtimali düşük olan davanın açılmamasını sağlayacak mevzuat alt yapısının ve uygulama alışkanlığının oluşturulması gerekmektedir. Bugün için dünya genelinde kovuşturma mecburiyeti ilkesinin katı biçimde uygulanmasından vazgeçilmiştir. Kamu davasının açılmasında, kamu yararının bulunması ya da beraat ihtimalinin daha sıkı değerlendirilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmaktadır. Açılan kamu davasının başarı değerlendirmesine göre geri alınabilmesi de uygulanan yöntemlerdendir. Strateji Belgesi döneminde bu konuya ilişkin çalışmalar yapılması öngörülmektedir. Bu kapsamda Cumhuriyet savcılarının takdir yetkileri genişletilecek ve bu suretle ceza muhakemesinde kovuşturma mecburiyeti ilkesi esnetilecektir⁵⁶.

Ceza hukuku alanında geçtiğimiz süreçte gerçekleştirilen önemli değişikliklerden biri de “lekelenme-

hakkı”nın daha etkili korunmasına ilişkin olmuştur⁵⁷. Yapılan mevzuat düzenlemesiyle lekelenme hakkı ile hak arama hürriyeti arasında bir denge sağlanmış ve bu düzenleme ile Cumhuriyet savcılarında, şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması veya konusunun suç oluşturmadığının açıkça anlaşılması durumunda “Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığına Dair Karar” verebilme yetkisi verilmiştir. İnsan haklarının korunmasına hizmet eden bu müessesenin yeni dönemde daha etkili kullanılması için bir dizi eğitim ve farkındalık çalışması öngörülmüştür.

Ceza adaleti sistemi içerisinde mağdura özgü uygulamalar geliştirilmesi de, Belge’de ele alınan hususlardan birini oluşturmaktadır. Yargılama sonucunda sanığın mahkûm edilmesi tek başına mağduru tatmin etmemektedir. Bunun yanı sıra mağdurlar, kendilerine yöneltilen eylemlerin doğurduğu sonuçların da mümkün olduğu kadar ortadan kaldırılmasını ve uğradıkları zararların telafi edilmesini beklemektedir. Modern dünyada mağdur hakları alanında atılan yeni adımlar daha ziyade bu beklentiyi karşılamaya yöneliktir. Mağdur hakları bu nedenle ceza adaleti bölümü içerisinde ele alınmıştır.

Alternatif uyumsuzluk çözüm yöntemlerinin ceza muhakemesindeki başlıca uygulaması, uzlaşma kurumudur. Bu kurumun sistemdeki yeri, kapsam ve usule ilişkin düzenlemelerle zaman içerisinde genişletilmiştir. Uzlaşma kurumunun yaygın biçimde uygulanması bu dönemde de öncelikler arasında yer alacaktır. Uzlaştırıcı eğitiminin etkinliğinin artırılması ve kamuoyunda uzlaşma kültürünün yaygınlaşmasına yönelik çalışmalar yapılması da sistemin daha sağlıklı yürütülmesine hizmet edecektir.

Uzlaştırma dışında, kovuşturma öncesi eleme yöntemlerinden olan ön ödeme ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumlarının da etkili bir şekilde uygulanması önem taşımaktadır. Belge kapsamında ön ödeme⁵⁸ ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi⁵⁹ müesseselerinin kapsamının genişletilmesi öngörülmüştür.

Etkin pişmanlık hükümleri ve Cumhuriyet savcılarının buna ilişkin yetkileri farklı suç tipleri açısından genişletilecektir.

Asliye ceza mahkemelerinin görev alanına giren bazı fiillere yönelik soruşturmanın basit yargılama usulü çerçevesinde fail ile savcı arasında anlaşmayla sonlandırılabilmesine yönelik çalışmalar da yapılacaktır. Bu müessese failin özgür iradesine zarar vermeyeceği gibi ağır yaptırım gerektiren fiilleri de kapsamayacaktır. Failin kabulüne bağlılık, uygulanacak indirim miktarının mevzuatta yer alması ve nihai kararın mahkeme tarafından verilmesi gibi failin hukuki güvencelerinin zarar görmemesini sağlayacak uygulamaların getirilmesi öngörülmüştür.

Şikâyete bağlı suçların kapsamının genişletilmesi, idari yaptırıma dönüştürülebilecek suç tiplerinin belirlenmesi hususları da sistemi rahatlatmaya yönelik çalışmalardan olacaktır.

Bazı fiilleri cezalandırmaktan çıkarma (depenalizasyon) ya da suç olmaktan çıkarma (dekriminilizasyon) eğilimi birçok ülkede görülmektedir. Ceza mevzuatının bu açıdan gözden geçirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Belge’de ele alınan bir diğer konu ise “hükümün açıklanmasının geri bırakılması” müessesesidir. Bu müessese ile bu müessese kapsamında verilen kararlara karşı başvuru kanun yolu uygulamasının adil yargılanma hakkı çerçevesinde gözden geçirilmesi öngörülmüştür.

Ağır ceza mahkemeleri ile asliye ceza mahkemeleri arasındaki iş yükü dağılımı, bu mahkemeler arasındaki görev ayırımının yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır. Ayrıca bazı suçların temel usul güvencelerinin korunması suretiyle hızlı bir yargılama usulüyle görülmesinin sağlanması da önem taşımaktadır. Bunun birçok ülkede farklı uygulamaları bulunmaktadır. Bu yöndeki düzenlemelerle sistemin rasyonel işleyişine katkı sağlanacaktır.

52 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 2004 yılında kanunlaşmıştır. 2005 yılında yürürlüğe giren, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ile 5326 sayılı Kabahatler Kanunu da yeni sistemin önemli birer parçası olmuştur. 2005 yılında kanunlaşan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2012 yılında kanunlaşan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun da ceza adaleti sistemine yönelik önemli düzenlemeler içermektedir.

53 Ceza mahkemelerine yıl içerisinde açılan dava sayısı 2014 yılında 1.486.296 iken bu sayı 2018 yılında 1.590.253 olmuştur. Davaların ortalama görülme süresi ise 231 günden 281 güne yükselmiştir.

54 2017 yılı itibarıyla iade edilen iddianamelerin oranı % 2,6’dır.

55 2018 yılında şüphelilerden % 51,1’i hakkında “Kovuşturmayla Yer Olmadığına Dair” karar verilmiş ve açılan davalarda mahkûmiyet oranı % 43,7 olmuştur.

56 Cumhuriyet savcısı başına düşen dosya sayısı 2014 yılında 1.385, 2017 yılında 1.963 olmuştur.

57 15/8/2017 tarihli ve 694 sayılı KHK’nin 145’inci maddesiyle, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 158’inci maddesine altncı fıkra eklenmiş ve daha sonra bu hüküm 1/2/2018 tarihli ve 7078 sayılı Kanun’un 140’inci maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. “İhbar ve şikâyet konusu failin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173 üncü maddede usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü halinde Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından görülebilir.”

58 Ön ödemeyi düzenleyen Türk Ceza Kanunu’nun 75’inci maddesindeki üst sınırın yükseltilmesinin ve uzlaşma kapsamındaki suçları hariç tutan hükümün yeniden düzenlenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

59 Kamu davasının açılmasının ertelenmesini hüküm altına alan Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 171’inci maddesindeki şikâyete bağlı olma şartının kaldırılmasının, bir yıl olan üst sınırın yükseltilmesinin ve müessesenin uygulanmasına yönelik koşulların yeniden düzenlenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Suçta sürüklenen çocuklara özgü politikaların geliştirilmesi de büyük önem taşımaktadır. 12-15 yaş aralığındaki küçük çocukların ilk defa işledikleri bazı filler için adli süreçlerin dışında sosyal önlemler alınmakla yetinilmesi öngörülmektedir. 15 yaşından küçük çocuklar için öngörülen bu model, çocuğun lekelenmesine hizmet edecektir⁶⁰.

Çocuklara özgü uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi⁶¹ modeli geliştirilmesi, suçta sürüklenen çocukların davalarının öncelikli görülmesinin sağlanması bu konuda öngörülen diğer hedeflerdir. Ayrıca Çocuk Koruma Kanunu kapsamında oluşturulan koordinasyon mekanizmasını güçlendirmeye yönelik çalışmalar yapılacak ve Kanun'da düzenlenen tedbirlerin etkinliği artırılacaktır.

Ceza yargısının etkinliği, yargılamaların makul sürede tamamlanmasına ve verilen cezanın kısa bir süre içerisinde uygulanmasına bağlıdır. Kısa süre içerisinde verilen ve tahsil edilen para cezası kimi zaman daha caydırıcı olabilmektedir. İnfaz mevzuatında yapılan bir kısım düzenlemeler düşük miktarda hapis cezalarının adeta infaza hiç konu olmadığı algısını doğurmuştur. Bu nedenle Strateji Belgesi döneminde Türk Ceza Kanunu ve özel ceza kanunlarında düzenlenen yaptırımlar, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da yer alan düzenlemelerle birlikte değerlendirilerek suç ve suçlu ile daha etkin bir mücadele amacıyla yeniden yapılandırılacaktır.

Ceza adaleti sisteminin iyi işleyişinin bir parçasını da adli sicil sistemi oluşturmaktadır. Arşiv kayıtlarının silinmesi için Adli Sicil Kanunu'nda öngörülen 80 yıllık süre, bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler bakımından yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşuluyla 15 yıla, bu koşul aranmaksızın 30 yıla indirilmiştir⁶². Bu ikili sistem bir yandan kişilerin mağduriyet yaşamalarına neden olmakta, diğer yandan mahkemelere ilave iş yükü getirmektedir. Bu nedenle adli sicil arşiv kayıtlarının silinmesi şartlarının kişinin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesi ilkesi ile orantılı olacak şekilde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır. Ayrıca kesin nitelikteki

mahkûmiyet hükümlerinin adli sicil kaydına işlenmesi uygulamasına son verilmesi de öngörülmüştür.

Şiddet içermeyen bazı suçlardan hükümlü olan yaşlı, hamile ve çocukların cezalarının infazının elektronik izleme merkezi aracılığıyla evde gerçekleştirilmesine imkân tanınması, ağır hasta hükümlü ve tutuklulara ilişkin infaz süreçlerinin muhtemel mağduriyetlerin önlenmesi için yeniden yapılandırılması, bu alana ilişkin önemli çalışmalardan olacaktır. Bu bağlamda alternatif infaz yöntemlerinin geliştirilmesi bu dönemin öncelikleri arasında olacaktır.

Ayrıca soruşturmanın etkinliği için adli kollukla koordinasyonun güçlendirilmesine ve Cumhuriyet savcılıklarının çalışma usul ve esaslarının kurumsal bir anlayışla yeniden ele alınmasına yönelik çalışma yapılmasına da ihtiyaç bulunmaktadır.

Adli kolluk sisteminin güçlendirilmesi, sistemin rasyonel işlemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda hukuk fakültesi mezunlarının adli kollukta istihdam edilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Bu amaç kapsamında, hedefler ve faaliyetler arasında sayılmamakla birlikte savcılık ve kolluk işlemlerinde standartların belirlenmesi de önem taşıyan çalışmalardan olacaktır. Her bir suç tipi için rehber ilkeler ile adli kolluk tarafından yapılacak işlemlerle ilgili "standart iş ve kontrol listeleri" oluşturulmasına ilişkin çalışmalar bu dönemde gündemde olacaktır.

Öte yandan hazırlık çalışmaları sırasında gerek hâkim ve savcılar gerekse avukatlar tarafından adli hekim raporlarından kaynaklanan sorunlar olduğu bildirilmiştir. Aslında adli vaka olarak değerlendirilemeyecek konularda rapor düzenlendiği, raporlarda standardın sağlanmadığı ve eksiklikler olduğu belirtilmiştir. Bu itibarla Belge'de hedefler arasında sayılmamış olmakla birlikte uygulama döneminde adli hekim raporları konusunda ilgili kurumlarla birlikte çalışma yürütülecektir.

AMAÇ 7 CEZA ADALETİ SİSTEMİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI

HEDEF 7.1

Kovuşturma öncesi çözüm araçları ve soruşturma süreçleri güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- Cumhuriyet savcılarının takdir yetkileri genişletilecektir.
- Ön ödeme ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi müesseselerinin uygulama alanı genişletilecektir.
- Etkin pişmanlık hükümleri ve Cumhuriyet savcılıklarının buna ilişkin yetkileri farklı suç tipleri açısından genişletilecektir.
- Bazı fiillere yönelik soruşturmanın fail ile savcı arasında anlaşmayla sonlandırılabilmesi sağlanacaktır.
- İddianamenin iadesi müessesesi, kapsamı itibarıyla yeniden belirlenecektir.
- Cumhuriyet başsavcılıklarının teşkilat yapısının etkinliğinin artırılmasına ve adli kollukla koordinasyonun geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Soruşturmaların kalitesinin artırılması için hukuk fakültesi mezunlarının adli kollukta belirli bir oranda istihdamı sağlanacaktır.

⁶⁰ 2017 yılında çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanan 12-15 yaş aralığındaki suçta sürüklenen çocuk sayısı 39.957 olmuştur. Çocuk mahkemelerinde toplam mahkûmiyet oranı ise 2017 yılı itibarıyla % 36,2'dir.

⁶¹ Şikâyete bağlı olma şartının kaldırılmasının, üst sınırın yükseltilmesinin ve müessesenin uygulanmasına yönelik koşulların yeniden düzenlenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

⁶² Bu düzenleme Anayasa Mahkemesinin 20/01/2011 tarihli, 2008/44 E. ve 2011/21 K. sayılı iptal kararından sonra yapılmıştır.

⁶³ Türk Ceza Kanunu'nun 272'nci maddesine göre hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üç bin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine ve kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulamaz.

HEDEF 7.2

Başta adil yargılanma hakkı olmak üzere hak ve özgürlüklerin korunması ilkesinin gözetilmesi suretiyle suç ve yaptırım dengesi bütünüyle gözden geçirilerek yeniden düzenlenecektir.

FAALİYETLER

- Kısa süreli hapis cezasına seçenek oluşturan yaptırımların süre ve tür yönünden kapsamı genişletilecektir.
- Mevzuatta suç olarak düzenlenen fiiller taranacak ve bu fiillerden idari yaptırıma dönüştürülebilecek olanlar belirlenerek suç olmaktan çıkarılacaktır.
- Hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesi ile bu kararlara karşı kanun yolu, adil yargılanma hakkı çerçevesinde gözden geçirilecektir.
- Takibi şikâyete bağlı suçların kapsamı genişletilecektir.
- Bazı suçlar yönünden toplumda oluşan cezasızlık algısının ortadan kaldırılması ve suçla etkin mücadele için ceza mevzuatındaki yaptırımlar ile infaz sistemi yeniden yapılandırılacaktır.

HEDEF 7.3

Mahkemelerin görev alanları yeniden düzenlenecek ve bazı basit fiillere ilişkin süreçlerin kısaltılması için yeni bir usul getirilecektir.

FAALİYETLER

- Ceza mahkemelerinin görev alanları yeniden düzenlenecektir.
- Bazı suçların basitleştirilmiş ve hızlı bir yargılama usulüyle görülmesi sağlanacaktır.
- İdari yaptırım kararlarına karşı itirazlar yönünden sulh ceza hâkimliklerinin ihtisaslaşması sağlanacak ve kararlara karşı etkili bir kanun yolu getirilecektir.
- İlâmın infazı aşamasına ilişkin kararların tümüyle infaz hâkimliklerinin görev alanına girmesi sağlanacaktır.

HEDEF 7.4

Çocuk adaleti sistemi, onarıcı adalet yaklaşımıyla yeniden yapılandırılacak ve mağdur odaklı bir yaklaşım benimsenecektir.

FAALİYETLER

- Bazı ağır suçlar hariç olmak üzere 15 yaşından küçük çocukların ilk defa işledikleri fiillerin soruşturma ve kovuşturmayla konu edilmeden çocuklara özgü koruma mekanizmaları içerisinde değerlendirilmesi sağlanacaktır.
- Suçta sürüklenen çocuklara özgü kamu davasının açılmasının ertelenmesi modeli geliştirilecektir.
- Suçta sürüklenen çocukların ilk derece yargılamaları ile bu çocuklar hakkında verilen kararların kanun yolu incelemelerinin öncelikli olarak yapılması sağlanacaktır.
- Çocuk mahkemelerinin fiziki koşulları çocuk ceza adaleti sisteminin amacına uygun hâle getirilecektir.
- Mağdur haklarına ilişkin mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.
- Adli destek ve mağdur hizmetlerine ilişkin merkez ve taşra birimleri oluşturulacak ve adli görüşme odaları ülke geneline yaygınlaştırılacaktır.

HEDEF 7.5

Cezaların infazı alanında genel infaz usullerinin uygulanmasında sakınca bulunanlara yönelik uygulamalar geliştirilecek ve güncel teknolojilerin sisteme entegrasyonu sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- Şiddet içermeyen bazı suçlardan hükümlü olan yaşlı, hamile ve çocukların cezalarının, elektronik izleme merkezi aracılığıyla evde infazına imkân tanınacaktır.
- Ağır hasta hükümlü ve tutuklulara ilişkin infaz süreçleri muhtemel mağduriyetlerin önlenmesi için daha yakından takip edilecektir.
- Çocuk hükümlü ve tutukluların infaz süreçlerinde görev alan personele yönelik özel eğitimler geliştirilecektir.
- Hükümlü ve tutukluların nakil işlemlerinde ailevi nedenler gibi hassasiyetlerin daha fazla gözetilmesi sağlanacaktır.
- Teknolojik imkânların kullanılması suretiyle hükümlü ve tutukluların; yakınları ile görüntülü görüşmesi ve elektronik dilekçe arzı gibi yeni uygulamalar gerçekleştirilecektir.
- Denetimli serbestlik hizmetlerindeki elektronik izleme kapasitesinin artırılması ve yükümlülerin takibinde biyometrik imza gibi yeni yöntemlerin oluşturulması sağlanacaktır.
- Ceza infaz kurumlarındaki sağlık birimlerinin kapasitesi ve teknolojik donanımları geliştirilecek, kurum dışı sağlık kuruluşları ile iş birliği ve koordinasyon güçlendirilecektir.

HEDEF 7.6

Ceza infaz kurumlarının yönetim kapasitesi geliştirilecek, kurumlarda bulunanların topluma uyum süreçlerine yönelik ıslah önlemleri artırılacak ve koşullu salıverilme sistemi iyileştirilecektir.

FAALİYETLER

- Ceza infaz kurumlarının denetim araçları ile hak ihlallerini önleyici mekanizmalar güçlendirilerek, infaz sisteminin saydamlığı artırılacaktır.
- Sivil toplum kuruluşlarıyla infaz alanında iş birliği geliştirilecektir.
- Koşullu salıverilme işleminin somut kriterlere dayalı olarak uygulanması sağlanacaktır.
- Hükümlü ve tutuklular için öngörülen meslek edindirme programları geliştirilecek, hükümlülerin tahliye sonrası yeniden suç işlemelerinin engellenmesi amacıyla topluma uyum süreçlerine yönelik önlemler artırılacaktır.

HEDEF 7.7

Adli sicil arşiv kayıt sistemi, kişinin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesi ve cezaların ıslah edici olması ilkeleriyle bağdaşacak şekilde yenilenecektir.

FAALİYETLER

- Adli sicil arşiv kayıtlarının silinmesi, ayrı bir mahkeme kararına ihtiyaç duyulmaksızın gerçekleştirilecek ve silinme süreleri kısaltılacaktır.
- Kesin nitelikteki mahkumiyet hükümlerinin adli sicil kaydına işlenmesi uygulamasına son verilecektir.
- Yeni yasal düzenlemelerin etki analizi ile suç ve suçluluğa ilişkin verilerin anlık takibi için adalet istatistikleri çok yönlü bir anlayışla derinleştirilecektir.

HEDEF 7.8

Bilişim suçlarına (siber suçlar) ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların etkinliğine ve makul sürede sonuçlandırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

FAALİYETLER

- a) Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının bilişim suçları konusunda ihtisaslaşması sağlanacaktır.
- b) Mevzuatta yer alan bilişim suçlarına ilişkin hükümler, teknolojik gelişmeleri de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

AMAÇ 8
HUKUK YARGILAMASI
İLE İDARİ YARGILAMANIN
SADELEŞTİRİLMESİ
VE ETKİNLİĞİNİN
ARTIRILMASI

Türkiye’de hukuk yargılamalarına, uygulamanın makul sürede yargılanma hakkını yeterince korumaya elverişli olmadığı ve usulün karmaşık olduğu doğrultusunda eleştiriler mevcuttur. Bugün için uygulama şekli bakımından hukukçuların dahi zaman zaman üzerinde mutabık olmadıkları usul hükümleri bulunmaktadır.

Hukuk yargılamaları bireylerin hayatlarını hukuki güvenlik içerisinde sürdürebilmeleri açısından önem taşımaktadır. Diğer yandan adalet sisteminin işleyişinin ekonomik yaşama olan etkisi de hukuk yargılamaları özelinde daha belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır.

Hukuk sisteminin bütünüyle ürettiği sonuçlar ve oluşturduğu atmosfer ekonomik yaşamı etkilemektedir. Örneğin, ceza adaleti sisteminin iyi işleyip işlemediği, aile hukuku uygulamalarının nasıl yürüdüğü, kadastro sorunlarının giderilip giderilmediği gibi birçok konu ekonomik yaşamı farklı yoğunlukta etkilemektedir. Bunun yanında, ticaret hukuku, borçlar hukuku, icra ve iflas hukuku, fıkri ve sınai haklar hukuku gibi alanlar ekonomik yaşama doğrudan etki etmektedir.

Türkiye’de hukuk yargılamalarına, uygulamanın makul sürede yargılanma hakkını yeterince korumaya elverişli olmadığı ve usulün karmaşık olduğu doğrultusunda eleştiriler mevcuttur. Bugün için uygulama şekli bakımından hukukçuların dahi zaman zaman üzerinde mutabık olmadıkları usul hükümleri bulunmaktadır.

Hukuk yargılaması basit ve yazılı olarak iki yargılama usulüyle yürütülmekte ise de, her usul sistemi kendi içinde farklı aşamalardan oluşmakta ve derecelendirilmiş aşamalardan biri tamamlanmaksızın diğer aşamaya geçilememektedir. Bu nedenle yargılamalar uzayabilmekte ve kişilerin hakkına kavuşması gecikebilmektedir. Söz konusu sakıncanın bertaraf edilmesi gerekliliğinden hareketle, yargılamaların uzamasına sebebiyet veren usul hükümlerinin değiştirilmesi, uygulayıcılar arasında

dahi hukuki tartışmalara sebebiyet veren usul hükümlerinin sadeleştirilmesi ve bu sayede etkinliğin artırılması amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda, ön inceleme ve tahkikat aşamasının zorunlu şekilde tek duruşmada yapılması, görev ve yetkiye ilişkin özellikle kanun yoluna dair düzenlemelerin gözden geçirilmesi, SEGBİS uygulamasının hukuk yargılamalarında da yaygın şekilde kullanımının sağlanması gibi hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Gelinen aşamada, sulh hukuk mahkemelerindeki işlerin niteliği ve sayısı ile asliye hukuk mahkemelerinde görülen işlerin niteliği ve sayısı arasında asliye hukuk mahkemeleri aleyhine dengesizlik oluşmuştur. Bundan hareketle sulh hukuk mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemelerinin görev ayrımının yeniden belirlenmesi elzem hâle gelmiştir. Bu kapsamda henüz davanın açılmamış olduğu dönemdeki delil tespiti taleplerinde görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemeleri olması da sağlanacaktır.

Küçük miktarda talep ve davaların, gerekli usulî güvencelerin sağlandığı basitleştirilmiş ve hızlı bir yargılama usulüyle görülebilmesine yönelik çalışmalarla sistem daha etkin hâle getirilecektir⁶⁴.

Hukukun üstünlüğünü esas alan demokrasilerde hak arama özgürlüğü sınırsız değildir. Anayasa’nın 36’ncı maddesi ile güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün “meşru vasıta ve yollarla” kullanılabilmesi belirtilerek hak arama özgürlüğünün sınırları anayasal olarak çizilmiştir. Hakkını aramak için mücadele edenler, bu uğurda her yola başvuramazlar. Haklar ortaya konulurken doğruyu söyleme yükümlülüğü

bulunmaktadır. Bugün için dünya genelinde hukuk yargılamalarında bu konuda oldukça katı uygulamalara da rastlanmaktadır. HMK ile HUMK’ta bir arada düzenlenmeyen yargılamaya hâkim olan ilkeler belirlenmiştir⁶⁵. Bu ilkelerden biri de 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 2’nci maddesindeki “dürüstlük kuralı”nın usul hukukundaki karşılığı olan ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 29’uncu maddesinde düzenlenen “Dürüst Davranma ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü”dür⁶⁶. Bu yükümlülük ile tasarruf, taraflarca getirilme ve taleple bağlılık ilkeleri bir arada değerlendirildiğinde hukuk yargılamalarında taraf hâkimiyetinin sınırlandırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Hukuk yargılamalarında taraf hâkimiyetinin sınırsız şekilde uygulanması suistimallere neden olabilmektedir. Bu nedenle taraflara tanınan hakların yanında bir kısım yükümlülüklerin de öngörülmesi suretiyle bu hak ve yetkinin kötüye kullanımı önlenmelidir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda dürüst davranmayan taraf aleyhinde 327 ve 329’uncu maddelerde⁶⁷ belirtilen şekilde bir kısım yaptırımlar öngörülmüşse de, bunların yeterli olmadığı uygulamada görülmektedir. Beyanda bulunup bulunmama konusunda serbest olan ancak beyanda bulunuyorsa doğru söyleme yükümlülüğü altında olan tarafın, öğretide “usul hilesi” olarak da adlandırılan bu yükümlülüğü ihlaliyle ilişkin HMK’da özel olarak herhangi bir yaptırım bulunmamaktadır. Bu nedenle tarafları, hak arama özgürlüğü gözetilmek suretiyle ve genel hükümlere başvurulmasına gerek bırakmayacak şekilde yükümlülüklerle aykırı davranışlarda bulunmaktan alıkoymak, usul hukuku mevzuatında bir kısım caydırıcı yasal düzenlemelerin yapılması amaçlanmaktadır⁶⁸.

Yargılama süreçlerinde ispat ve şekil şartına ilişkin hususiyetlere dair tahkikat yürütülürken, yargılama makamları önüne getirilen dava malzemesinin

önemli bir kısmı noterliklerin içerisinde bulunduğu bir süreçte oluşturulmaktadır. Noterlikler, tarihsel süreç içerisinde özellikle ispat şartının arandığı hâllerde son derece önemli bir görev ifa etmektedir. Noterlik kurumu, adli yapılanma içerisinde ve adli faaliyeti andıran bir fonksiyon ifa edegelmiştir. Bu nedenle yargının iş yükünün azaltılmasında bu kurumdan istifade edilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda bazı çekişmesiz yargı işleri ile henüz davanın açılmamış olduğu dönemle sınırlı olmak üzere delil tespitinin noterlikler tarafından da yapılabilmesi sağlanacaktır. Bununla amaçlanan yararlanıcılara alternatif sunarak işlerini kolaylaştırmaktır⁶⁹.

1932 tarihli ve 2004 sayılı Kanun’a göre kurulmuş olan mevcut icra iflas sistemi, zaman içerisinde önemli değişikliklere uğrasa bile hâlen icra ve iflas sisteminin teşkilat yapısını düzenleyen müstakil bir mevzuat bulunmamaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi için ilk olarak icra ve iflas dairelerinin teşkilat yapısını düzenleyen bir mevzuat hazırlanması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte yakın zamanda sisteme eklenen ve son derece olumlu sonuçlar doğuran yeni icra modeli uygulamasının yaygınlaştırılması düşünülmektedir.

Yargılama usullerinin sadeleştirilmesi ve etkinliğinin artırılması amacıyla yürütülen çalışmaların bir bölümü de idari yargılama usulüne ilişkin olacaktır. Bu kapsamda; grup dava uygulamasına geçilmesi, gerekçeli karar yazımına süre getirilmesi ve tek hâkimle çözümlenecek davaların kapsamının artırılması düşünülmektedir. Bunun yanında, özellikle disiplin dosyaları, hizmetin geç işlediği veya hiç işlemediği iddiaları nedeniyle açılan tam yargı davaları gibi davalarda tanık dinlenmesine imkân verecek yasal değişiklikler yapılması amaçlanmaktadır.

64 Hukuk mahkemelerine yıl içerisinde açılan toplam dosya sayısı 2014 yılında 2.024.456 iken, bu sayı 2017 yılında 1.962.485 olmuştur. Ortalama görülmeye süresi ise 207 günden 285 güne yükselmiştir. Davaların önemli bir kısmını küçük miktarda talepler oluşturmaktadır. Davaların yaklaşık 1/3’ü sulh hukuk mahkemelerine açılmaktadır.

65 HUMK’ta yargılamaya hakim olan ilkeler dağınık şekilde ve ayrıntılara yer verilmeksizin düzenlenmişken HMK’da bu ilkeler 24 ile 33’üncü maddeler arasında ayrıntılı ve bir arada sayılmak suretiyle belirlenmiştir.

66 Madde 29-(1) Taraflar, dürüstlük kuralına uygun davranmak zorundadırlar.(2) Taraflar, davanın dayanağı olan vakalara ilişkin açıklamalarını gerçeğe uygun bir biçimde yapmakla yükümlüdürler.

67 Madde 327-(1) Gereksiz yere davanın uzamasına veya gider yapılmasına sebebiyet vermiş olan taraf, davada lehine karar verilmiş olsa bile, karar ve ilam harcı dışında kalan yargılama giderlerinin tamamını veya bir kısmını ödemeye mahkûm edilebilir.

(2) Bir kişi davada sıfatı olmadığı hâlde, davacıyı, davalı sıfatı kendisine aitmiş gibi yanıltıp, kendisine karşı dava açılmasına sebebiyet verirse, davanın sıfat yokluğu nedeniyle reddi hâlinde, davalı yararına yargılama giderlerine hükmedilemez.

Madde 329-(1) Kötü niyetli davalı veya hiçbir hakkı olmadığı hâlde dava açan taraf, yargılama giderlerinden başka, diğer tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırılan vekâlet ücretinin tamamını veya bir kısmını ödemeye mahkûm edilebilir. Vekâlet ücretinin miktarı hakkında uyuşmazlık çıkması veya mahkemece miktarın fahiş bulunması hâlinde, bu miktar doğrudan mahkemece takdir olunur.

(2) Kötü niyet sahibi davalı veya hiçbir hakkı olmadığı hâlde dava açan taraf, bundan başka beş yüz Türk Lirasından beş bin Türk Lirasına kadar disiplin para cezası ile mahkûm edilebilir. Bu hâllere vekil sebebiyet vermiş ise disiplin para cezası vekil hakkında uygulanır.

Ayrıca HMK’nın 101, 182 ve 213’üncü maddelerinde kötü niyetli davranışlar yaptırma bağlanmış ise de uygulamada bu yaptırımların caydırıcı olmadığı gözlemlenmiştir.

68 Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 29’uncu maddesi bir ilkeyi ortaya koymuş ancak aynı madde içerisinde bu ilkeye aykırılığın yaptırımı düzenlenmemiştir. Bu boşluk nedeniyle zarara uğrayan tarafın, usul kuralları dışındaki genel hükümlere dayanarak zararını gidermesi ancak dolaylı yollardan mümkün olabilmektedir.

69 Örneğin sadece sulh hukuk mahkemeleri tarafından verilebilen mirasçılık belgesi 01/10/2011 tarihinden itibaren noterler tarafından da verilebilmektedir.

AMAÇ 8 HUKUK YARGILAMASI İLE İDARİ YARGILAMANIN SADELEŞTİRİLMESİ VE ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI

HEDEF 8.1

Hukuk yargılamalarının basitleştirilmesi sağlanacak ve yargılamaların uzamasına sebebiyet veren usul hükümleri değiştirilecektir.

FAALİYETLER

- Asliye hukuk ve sulh hukuk mahkemeleri arasındaki görev ayrımı, yeniden belirlenecektir.
- Küçük miktarda talep ve davaların basitleştirilmiş ve hızlı bir yargılama usulü ile çözülmesi için düzenleme yapılacaktır.
- Basit ve yazılı yargılama usulünde ön inceleme aşamasına ilişkin yeni düzenlemeler getirilecektir.
- Konusu para ile ölçülebilen ve belli bir parasal miktarın altındaki tüm davalarda basit yargılama usulünün uygulanması sağlanacaktır.
- Yargı harçlarının sadeleştirilmesi ve tahsili usulünün yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.
- Tüketici mahkemelerinin görev alanı iş yükü ile orantılı olarak yeniden belirlenecektir.
- Kolektif menfaatlerin daha iyi korunabilmesi için topluluk davasına ilişkin düzenleme yeniden ele alınacaktır.

HEDEF 8.2

Adalet erişim hakkının kötüye kullanılması engellenecektir.

FAALİYETLER

- Yargılama usulünde dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğüne aykırı davranışlara yönelik yaptırım içeren daha caydırıcı düzenlemeler yapılacaktır.
- Davaya cevap vermeyen ya da yapılan işlemlere katılım iradesi göstermeyen davalıya, sözlü yargılama sırasında ve hüküm için tayin olunan gün ve saatte mahkemede hazır bulunmasını sağlamak amacıyla tekrar davetiye gönderilmesi uygulamasına son verilecektir.

HEDEF 8.3

Aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların yargısal çözümü sürecinde uyuşmazlıkları derinleştiren uygulamaların kaldırılması sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un uygulanmasından kaynaklanan sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması icra müdürlüklerinin görevi olmaktan çıkartılacak ve bu işlemin harç alınmaksızın uzmanlar vasıtasıyla yapılması sağlanacaktır.
- Çocuğun üstün yararı ile bütün aile fertlerinin hukukunu koruyan, adli süreç içinde örselenmelerini önleyen ve uyuşmazlığın en kısa sürede çözümüne imkan veren yeni bir yargılama usulü geliştirilecektir.

HEDEF 8.4

Noterliklerin görev tanımları, yargının iş yükünü azaltacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

FAALİYETLER

- Hukuk fakültesi mezunlarının istihdam edileceği noter yardımcılığı müessesesi oluşturulacaktır.
- Noterliğe girişte noterlik sınavı getirilecektir.
- Noterliklerin açılış kriterleri yeniden belirlenecek ve noterliklerin sayısı artırılacaktır.
- Bazı çekişmesiz yargı işleri ile henüz davanın açılmamış olduğu dönemle sınırlı olmak üzere delil tespiti noterlikler tarafından da yapılabilmesi sağlanacaktır.
- Yararlanıcıların işlerinin kolaylaştırılması için noterliklerin resmi çalışma saatleri dışında ve tatil günlerinde de hizmet sunmaları sağlanacaktır.
- Yurt dışında yaşayanların dış temsilciliklerde yaptıkları noterlik işlemlerinin bir örneğinin, bilişim sistemi entegrasyonu ile Türkiye'de en yakın noterden anında alınabilmesi sağlanacaktır.
- Noter onayı aranan işlemler, bürokrasinin azaltılması amacıyla gözden geçirilecektir.

HEDEF 8.5

İcra ve iflas sisteminin yönetim, personel ve teşkilat yapısı güçlendirilecektir.

FAALİYETLER

- İcra ve iflas dairelerinin yönetim, personel ve teşkilat yapısını düzenleyen müstakil bir mevzuat hazırlanacaktır.
- Yeni icra dairesi modeli yaygınlaştırılacak ve sanal icra dairesi uygulamasına başlanacaktır.
- Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu bünyesinde adalet müfettişlerinin denetim ve gözetiminde faaliyet göstermek üzere icra ve iflas sistemi meslek mensuplarının yer aldığı bir denetim grubu oluşturulacaktır.
- Lisanslı yediemin deposu uygulamasına geçilmesi ve tasfiye usulünün yeniden düzenlenmesi suretiyle yedieminlik müessesesi ıslah edilecektir.

HEDEF 8.7

İdari yargılama usulünün sadeleştirilmesi ve etkinliğinin artırılması sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- İdari uyuşmazlıklara ilişkin grup davalarda pilot dava uygulamasına geçilecektir.
- İdari yargıda gerekçeli karar yazılmasına süre getirilecektir.
- İdari yargıda tek hâkimle görülen dosyaların kapsamı genişletilecektir.
- Bazı uyuşmazlıklarda tanık dinlenebilmesi sağlanacaktır.
- Dosyanın tekemmül sürecinde bazı usuli işlemlerin sadeleştirilmesi suretiyle daha hızlı karar verilmesinin önü açılacaktır.

HEDEF 8.6

Alacaklı ve borçlu arasındaki hassas dengenin gözetilmesi suretiyle, icra satış sistemi yenilenecek ve takiplerde vatandaşlara yansıyan maliyetler azaltılacaktır.

FAALİYETLER

- İcra harç ve masraflarının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Sadece elektronik ortamda satış yapılması ve gazete ilanının kaldırılması suretiyle takip masrafları azaltılacaktır.
- Satış süreci hızlandırılarak muhafaza ücreti ve diğer masraflar azaltılacaktır.
- İhaleye katılımı ve satış bedelini artırmak amacıyla, teminat oranı indirilecektir.
- Borçluya, haczedilen malını satma hakkı tanınacaktır.

Hukukun farklı disiplinlerinde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulanması toplumda uzlaşma kültürünün gelişmesinin yanı sıra hukuk düzenine de olumlu katkı sağlayacaktır.

Hukukun temeli sulh esasına dayanır. Ekonomik ve sosyal gelişmeler, göç, artan nüfus, teknolojik ilerlemeler sayısı giderek artan anlaşmazlık ve uyuşmazlıkları doğurmuştur. Bu durum geleneksel yargılama yöntemleri dışında yeni arayışları beraberinde getirmiştir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi, uyuşmazlığın mahkeme önüne getirilmeden ya da yargılama sırasında tarafların uzlaşısıyla çözüme kavuşturulmasını öngören, geleneksel yargılamanın aksine her iki tarafın da kabulünü öne çıkaran, daha az masrafla ve daha kısa sürede sonuçlanan seçimlik veya zorunlu bir çözüm yoludur. Uygulamanın arabuluculuk, uzlaşma, tahkim şeklinde görünümü olduğu gibi, bazı yönleriyle ayrışmakla beraber hakem heyetleri tarafından çözüme kavuşturulan uygulamaları da vardır. Ayrıca idari uyuşmazlıkların yargı öncesi çözüm usullerinin geliştirilmesi için idareye yetki verilmesi ya da kamu denetçiliğinde olduğu şekli ile tavsiye niteliğinde çözüm sunan yardımcı etkisi de bulunmaktadır.

İdeal olan taraflar arasındaki ihtilafların yine taraflarca anlaşmak suretiyle çözümlenmesi ve böylelikle her ihtilafların adliye taşınmamasıdır. Bu durum aynı zamanda yeni ihtilaflar doğmasının önüne geçmektedir. Bu hususiyetler bir arada değerlendirilerek alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin daha yaygın şekilde uygulanması amaçlanmaktadır. Bu konuda öngörülen yeniliklerden biri de mahkeme temelli aile arabuluculuğu uygulamasının getirilmesidir. Bu düzenleme yapılırken “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)” dikkate alınacaktır.

Hukuk yargılaması sürecinde uygulama konusu edilen kurumlardan biri de sulhtur. Hukuk Muha-

kemeleri Kanunu'nda hâkimin tarafları sulhe teşvik etmesi gerektiği yönündeki düzenlemenin, uygulamada kurumun ihdas gayesini gerçekleştirme anlamında yeterince etkili olmadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle uygulamanın yaygınlaştırılmasına yönelik düzenlemeler yapılması planlanmıştır.

Kamunun taraf olduğu uyuşmazlıkların önemli bir kısmı sulh yoluyla çözülebilecek niteliktedir. Sulh yöntemine ilişkin olarak mevzuatta yer alan düzenlemelerin etkin bir şekilde işletilemediği anlaşılmaktadır. Mevzuatta yer alan düzenlemeye göre idarelerin adli yargıda dava açmadan veya icra takibine başlamadan önce karşı tarafı sulhe davet etmesi esastır. Ayrıca idareler, kendi aleyhlerine dava açılacağını veya icra takibine başlanılacağını öğrenmeleri durumunda da karşı tarafı sulhe davet edebilirler. İdari işlemler dolayısıyla haklarının ihlal edildiğini iddia edenler idareye başvurarak, uğramış oldukları zararın sulh yoluyla giderilmesini dava açma süresi içinde isteyebilirler. Bu düzenlemenin ve sulh usulünün işletilmesi için idareler bünyesinde kurulan komisyonların yapılarının yeniden düzenlenmesi bir yandan yararlanıcıların haklarının daha etkin korunmasını sağlarken diğer yandan mahkemelerin iş yükünü azaltacaktır.

Hukukun farklı disiplinlerinde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulanması toplumda uzlaşma kültürünün gelişmesinin yanı sıra hukuk düzenine de olumlu katkı sağlayacaktır.

Bu amaç kapsamında geliştirilecek alternatif çözüm yöntemlerinin kamuoyu tarafından bilinmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda kamuoyundaki farkındalığın geliştirilebilmesi için faaliyetler yürütülmesi ve bu uygulamaların yaygınlaştırılması da planlanmaktadır.

AMAÇ 9 ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİNİN YAYGINLAŞTIRILMASI

HEDEF 9.1

Ceza uyuşmazlıklarında alternatif çözüm yöntemleri yaygınlaştırılacaktır.

FAALİYETLER

- Uzlaştırma öngören hükümlerin kapsamı genişletilecektir.
- Suçta sürüklenen çocuklara özgü uzlaştırma modeli geliştirilecektir.
- Uzlaştırma bürolarının kapasiteleri artırılacaktır.
- Uzlaşmanın önemine ilişkin toplumsal farkındalık artırılacaktır.

HEDEF 9.2

Hukuk uyuşmazlıklarında alternatif çözüm yöntemleri yaygınlaştırılacaktır.

FAALİYETLER

- Mahkemeyle bağlantılı alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri geliştirilecektir.
- Mahkeme temelli aile arabuluculuğu uygulaması getirilecektir.
- Tüketici uyuşmazlıkları gibi alanlarda arabulucuya başvuru dava şartı hâline getirilecektir.
- Bazı uyuşmazlıklara ilişkin arabuluculukta uzmanlaşma sağlanacaktır.
- Tensip zaptıyla tarafların sulhe hazırlık işlemleri hakkında daha ayrıntılı bilgilendirilmesi sağlanacaktır.
- Sulh yoluyla uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması hâlinde nispi karar ve ilam harcı yerine maktu harç alınması sağlanacaktır.

HEDEF 9.3

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin uygulamanın sürekli takibi ve etki analizi yapılacaktır.

FAALİYETLER

- Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin düzenli etki analizleri yapılacaktır.
- İlgili kurum ve kuruluşlar, meslek kuruluşları, akademik çevreler ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Danışma Kurulu" oluşturulacaktır.

HEDEF 9.4

Kamunun taraf olduğu uyuşmazlıklarda sulh müessesesinin etkili uygulanması sağlanacaktır.

FAALİYETLER

- İdare ile birey arasındaki uyuşmazlıklar ile farklı kurumlar arasındaki kamu hukuku ve özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıklarda, sulh müessesesine başvuru zorunlu kılınacaktır.
- İdare bünyesindeki sulh komisyonları yeniden yapılandırılacaktır.
- Uygulama ve içtihatların gözetilmesi suretiyle idare aleyhine sonuçlanabilecek davalardan vazgeçme, feragat ve kanun yoluna başvurulmaması hususlarındaki uygulama geliştirilecektir.

EK

Yeni Yargı Reformu
Stratejisi Belgesi
Hazırlık Sürecinde
Gerçekleştirilen
Faaliyetler

Yeni Yargı Reformu Stratejisi Belgesi Hazırlık Sürecinde Gerçekleştirilen Faaliyetler

1. Yargı Reformu Stratejisi Belgesi'nin hazırlıkları 2018 yılının Ağustos ayında başlamış olmakla birlikte çalışmaya veri teşkil eden ilk geniş kapsamlı organizasyon 10/01/2018 tarihinde Ankara'da toplanan ve iki gün süren "Adalet Şûrası" olmuştur. Ana teması "adalet ve toplum" olan ve altı oturumdan oluşan Şûra'da 28 akademisyen, medya mensubu ve uygulamacı çeşitli konularda sunum yapmıştır.

2. Yargı Reformu Strateji Belgesi'nin güncellenmesi kapsamında düzenli toplantılara 10/08/2018 tarihinde başlanmıştır.

3. Çalışmalar boyunca akademik dünyanın görüşlerinin alınması amacıyla çok sayıda görüşme ve toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda birçok hukuk fakültesine ziyaret gerçekleştirilerek bazı akademisyenlerle odak grup toplantıları yapılmıştır⁷⁰.

4. Bilişim sistemi üzerinden anket çalışmaları yapılmıştır. Hâkim, savcı, avukat ve yardımcı personel için sistem üzerinden yapılan çoktan seçmeli ve açık uçlu anketleri toplam 11.276 kişi doldurmuştur.

5. Birçok kurum ve kuruluşun yazılı olarak görüş ve öneriler alınmış⁷¹, kurum ve kuruluşlara yönelik dış paydaş anketleri yapılmıştır⁷².

6. 05/10/2018 tarihlerinde Avrupa Konseyi ve AİHM heyetinin ülkemize gerçekleştirildiği ziyaret kapsamında Yargı Reformu Stratejisi ile ilgili toplantı gerçekleştirilmiştir⁷³.

7. 21/09/2018 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen Çalıştay'da İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Daireleri Başkanları ve savcılarının görüş ve önerileri alınmıştır.

8. 27-28/09/2018 tarihlerinde İstanbul'da görev yapan Bölge Adliye ve Bölge İdare

Mahkemesi Başkanları, üyeleri ve ilk derece mahkemelerinde görev yapan hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bir araya gelinerek Yargı Reformu Stratejisi Belgesi üzerinde toplantı gerçekleştirilmiştir.

9. 11-12/10/2018 tarihinde Ankara'da, Ankara ve diğer illerde görev yapan 200 hâkim ve Cumhuriyet savcısının katıldığı bir çalıştay gerçekleştirilmiştir.

10. Kalkınma Planları, Özel İhtisas Komisyon Raporları, Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu, Bakanlığımız ve üniversiteler tarafından çeşitli tarihlerde yapılan bilimsel etkinliklerin yayınları, sivil toplum kuruluşlarının raporları taranarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

11. AB belgeleri, ilerleme raporları, AİHM içtihatları ve diğer uluslararası belgeler incelenmiştir.

12. Türkiye Barolar Birliği ile çeşitli aşamalarda üç ayrı toplantı gerçekleştirilmiştir.

13. 24/10/2018 tarihinde Ankara'da çeşitli hukuk derneklerinden yaklaşık 30 temsilcinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir.

14. 26/10/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesi ile bir toplantı gerçekleştirilmiş, toplantıda özellikle bireysel başvuru yolu ve AİHS ihlalleri üzerinde görüş alışverişinde bulunulmuştur.

15. 19/10/2018 tarihinde Hâkimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Başkanlığı ile bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

16. 31/10/2018 tarihinde Yargıtay Daire Başkanları ve üyeleri ile Yargıtay Başkanlığı'nda bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

17. 30/10/2018 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı temsilcileri ile özellikle adli kolluğun ele alındığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

18. 01/11/2018 tarihinde TOBB, MÜSİAD, TÜSİAD başta olmak üzere iş dünyasının temsilcileri ile Ankara'da bir çalıştay düzenlenmiştir.

19. 29/11/2018 tarihinde Yüksek Yargı Organları, HSK, YÖK ve Türkiye Barolar Birliği temsilcileri, baro başkanları ve hukuk fakültesi dekanları ile hâkim ve Cumhuriyet savcılarının bir araya geldiği hukuk eğitimi ve savunma hakkı başta olmak üzere çeşitli konuların ele alındığı geniş katılımlı bir çalıştay gerçekleştirilmiştir.

20. 04/12/2018 tarihinde Adalet Bakanı Sayın Abdulhamit Gül'ün davetiyle önceki Adalet Bakanları Ankara Hakimevi'nde bir araya gelmiş ve Yargı Reformu Stratejisi konusunda karşılıklı görüş alışverişinde bulunmuşlardır⁷⁴.

21. 29/08/2018 tarihinde 4'üncüsü, 11/12/2018 tarihinde 5'incisi düzenlenen Reform Eylem Grubu toplantılarında Yargı Reformu Stratejisi Belgesi hazırlıklarına ilişkin süreç değerlendirilmiştir⁷⁵.

22. 09/05/2019 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanımızın Başkanlığında Reform Eylem Grubu toplantısı yapılmış ve bu toplantıda Yargı Reformu Stratejisi'ne ilişkin takvim belirlenmiştir.

23. 26/12/2018 tarihinde Adalet Bakanı Sayın Abdulhamit Gül'ün davetiyle TBMM Adalet Komisyonu üyeleri Ankara Hakimevi'nde bir araya

gelmiş ve Yargı Reformu Stratejisi konusunda karşılıklı görüş alışverişinde bulunmuşlardır.

24. 2019 yılı Ocak ayı içerisinde Ankara, İstanbul, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Samsun, Malatya illerinde vatandaşlara yönelik "Toplumsal Talep Araştırması" yapılmıştır. Söz konusu araştırma yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılmıştır.

25. 08/01/2019 tarihinde Belge hazırlıkları kapsamında Danıştay Başkanlığı'nda bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

26. 15/01/2019 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanımızın Başkanlığında yapılan Kabin Toplantısında Yargı Reformu Strateji Belgesi taslağı arz edilmiştir.

27. 19/10/2018 tarihleri arasında Strazburg'da Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yetkilileri ile Yargı Reformu Stratejisi toplantısı yapılmıştır. Toplantıda Yeni Yargı Reformu Strateji Belgesi'nin hedef ve ana başlıkları hakkında Avrupa Konseyi ve AİHM temsilcilerine bilgi verilmiş ve görüşler alınmıştır. Bunu takiben Taslak Belge, Avrupa Konseyi'ne gönderilmiş ve Konsey'in görüşü 12/04/2019 tarihinde yazılı olarak tarafımıza iletilmiştir.

70 İstanbul, Ankara, Hacı Bayram, Çankaya, İstanbul Ticaret, İstanbul Medipol gibi birçok üniversitede toplantılar düzenlenerek görüş ve öneriler alınmıştır.

71 Tüm Bakanlıklar, Türkiye Barolar Birliği, Barolar, TÜSİAD, MÜSİAD, TOBB, Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye Noterler Birliği, tüm hukuk fakülteleri, YÖK ve hukuk dernekleri.

72 Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlıklar, Sayıştay Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Rekabet Kurumu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ile sivil toplum örgütleri (sendika ve dernekler)

73 Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürü, Adalet ve Hukuki İşbirliği Dairesi Başkanı, AİHM Kararların İcrası Bölüm Başkanı ve AİHM Türk Divizyon Şefi ile yapılan toplantıda ülkemizde hazırlanmış olan Yargı Reformu Stratejisi Belgeleri kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler ve Yeni Yargı Reformu Stratejisi sürecindeki yol haritası ve temel amaçlar konusunda sunum gerçekleştirilerek görüş alışverişinde bulunulmuştur.

74 Toplantıya, önceki Bakanlar'dan, Bekir Bozdağ, Sadullah Ergin, Mehmet Ali Şahin, Cemil Çiçek, Aysel Çelikel, Hikmet Sami Türk, Hasan Denizkurdu, Oltan Sungurlu, Mehmet Ağar, Fahri Kasırga ile Kenan İpek katılmıştır.

75 Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde yürütülecek çalışmaların koordinasyonu amacıyla oluşturulan Reform Eylem Grubunun 4'üncü ve 5'inci toplantısına Adalet Bakanı, Dışişleri Bakanı, Hazine ve Maliye Bakanı ile İçişleri Bakanı katılmıştır.

28. 31/01/2019 tarihinde Ankara'da "Birinci Yılında Dava Şartı Arabuluculuk Sempozyumu" düzenlenmiştir.

29. 2019 yılı Ocak ayı içerisinde gazeteci, yazar, akademisyen ve siyasetçilerden oluşan toplam 66 kişi bu amaçla oluşturulan heyetler tarafından ziyaret edilerek yargıya ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri ile Belge Taslağı hakkındaki tavsiyeleri alınmıştır.

30. 05/02/2019 tarihinde Adalet Bakanı Sayın Abdulhamit Gül'ün davetiyle düzenlenen Yüksek Yargı Organlarının Başkanları'nın katıldığı bir toplantıda Taslak ele alınmıştır.

31. 06/02/2019 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında Taslağın ele alındığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bunu takiben ayrıntılı çalışmaların yapıldığı birçok toplantı düzenlenmiştir.

32. 08/02/2019 tarihinde Adalet Bakanı Sayın Abdulhamit Gül'ün TBB'ye ziyaretinde Yargı Reformu Stratejisi Belgesi'nin hazırlıklarına ilişkin süreç konusunda karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur.

33. 13/02/2019 tarihinde Ankara'da geniş katılımlı "Bilirkişilik Çalıştayı" düzenlenmiştir.

34. 21/02/2019 tarihinde Yargı Reformu Strateji Belgesi Taslağı AB Komisyonu ile görüşlerinin alınması için paylaşılmak üzere Dışişleri Bakanlığı'na gönderilmiştir. 04/04/2019 tarihinde Ankara'da düzenlenen toplantıda AB Komisyonu yetkililerinin Taslak hakkındaki görüşleri alınmıştır.

35. 27/02/2019 tarihinde Ankara'da Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile birlikte "Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Sempozyumu" düzenlenmiştir.

36. Süreç boyunca çeşitli tarihlerde HSK Genel Kurulu'na hazırlık çalışmaları konusunda bilgi verilmiştir. Bu kapsamda yapılan müzakerelerde belirtilen görüşler Belge'ye yansıtılmıştır.

37. Hazırlık sürecinde Cumhurbaşkanlığı Hukuk Politikaları Kurulu ile de toplantılar yapılmıştır. Toplantılarda Taslak'ta öngörülen amaç, hedef ve faaliyetler üzerinde ayrıntılı çalışmalar yapılmıştır.

38. 06/03/2019 tarihinde Uluslararası Af Örgütü temsilcileriyle toplantı yapılmış ve Yargı Reformu Stratejisi Belgesi konusunda katılımcıların görüşleri alınmıştır.

www.adalet.gov.tr

[f](#) [t](#) [i](#) [v](#) /adaletbakanlik